

Försvarsutskottets betänkande

1983/84:20

om det militära försvarets fortsatta utveckling, m. m. (prop.
1983/84:100 bil. 6 och 1983/84:112)

I betänkandet behandlas förslag som regeringen (försvarsdepartementet) — efter föredragning av försvarsministern, statsrådet Anders Thunborg — har förelagt riksdagen i proposition 1983/84:100 bilaga 6, i det följande kallad budgetpropositionen, samt i proposition 1983/84:112.

I betänkandet behandlas också 59 motionsyrkanden, varav några hänför sig till motioner som väcktes under föregående riksmöte. Övriga motioner är väckta antingen under den allmänna motionstiden i januari 1984 eller senast den 4 april med anledning av proposition 1983/84:112 om det militära försvarets fortsatta utveckling, m. m. En sammanställning av alla motionsyrkanden finns i bilaga 1. Där framgår var i betänkandet de olika yrkandena behandlas.

Sammanfattning

Betänkandet gäller i huvudsak planering och anslag för det militära försvaret.

Genom budgetpropositionen har riksdagen på vanligt sätt fått ta del av en redogörelse och vissa synpunkter angående säkerhets- och försvarspolitik. Utskottet anser att riksdagen bör lämna utan erinran vad försvarsministern har anfört.

Beträffande det militära försvarets fortsatta utveckling tillstyrker utskottet enhälligt att planeringen för krigsorganisationen återförs till i huvudsak den ambition som framgår av 1982 års försvarsbeslut med den inriktning som riksdagen gav detta beslut år 1983. Ambitionen höjs alltså i förhållande till överbefälhavarens programplan, som gjordes enligt de ekonomiska förutsättningarna under hösten 1983. Detta förutsätter ett medelstillskott för budgetåren 1984/85—1986/87 om 1 800 milj. kr. (pris-, löne- och växelkursläget februari 1983). I fråga om krigsorganisationens utveckling och medelstillskott finns redan till grund för propositionen en överenskommelse mellan de partier som är företrädde i försvarsutskottet. Utskottets ställningstagande innebär bl. a. att tre jaktdivisioner J 35 Draken kan behållas in på 1990-talet och att utbåtsskyddet förbättras.

När det gäller försvarsmaktens fredsorganisation tillstyrker utskottet att utbildningen minskar vid Västkustens militärkommando med Älvsborgs kustartilleriregemente (MKV/KA 4) i Göteborg och att Nya varvet avvecklas.

Utskottet anser dock enhälligt att verksamheten vid MKV/KA 4 bör inriktas mot att de värnpliktiga som skall ingå i krigsförband på västkusten

ubildas där. I fråga om arméflygskolan i Nyköping förordar utskottet en flyttning till Malmen i Linköping.

Utskottet har inte något att erinra med anledning av vad regeringen har redovisat om JAS-projektet, vissa beredskapsfrågor och vissa frågor rörande försvarsindustrin.

Beträffande ekonomiska resurser för det militära försvaret tillstyrker utskottet att 600 milj. kr. tillförs varje budgetår under de tre budgetåren 1984/85—1986/87. Detta tillskott till den gällande ekonomiska planeringsramen är beräknat i pris-, löne- och växelkursläget i februari 1983. För samma period tillstyrker utskottet att priskompensationssystemet tar hänsyn till växelkursförändringar efter februari 1983. I denna del finns följande anmärkning i partiöverenskommelsen:

Denna kompletterande prisreglering beräknas, med hänsyn till hittills gällande förutsättningar, till ca 400 milj. kr. under försvarsbeslutsperioden. Det sammanlagda tillskottet motsvarar därför totalt ca 2 200 milj. kr.

Utskottet biträder regeringens förslag i alla anslagsfrågor som behandlas i betänkandet.

Under olika punkter i betänkandet förekommer beträffande vissa delfrågor motionsyrkanden som utskottet föreslår riksdagen att avslå. Reservationer och särskilda yttranden redovisas i innehållsförteckningen.

1 Säkerhets- och försvarspolitik

Regeringen har i budgetpropositionen (s. 11—14) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om säkerhets- och försvarspolitik.

Föredragande statsrådet

Enligt föredragande statsrådet har tendensen till fördjupad spänning mellan supermakterna fortsatt att präglade de säkerhetspolitiska perspektiven under det gångna året. De smärre tecken på vilja till en återupptagen dialog som tidvis kunna skönjas har ånyo ersatts av en stämning av akuta politiska motsättningar. Utvecklingen visar hur lätt även isolerade händelser kan utlösa en återgång till en skarp retorisk konfrontation grundad på ömsesidig och djupt förankrad misstänksamhet.

Det försämrade förhållandet mellan supermakterna sätter enligt försvarsministern sin prägel på hela det internationella klimatet. Eftersom supermakterna uppfattar sina intressen vara direkt berörda i många av de pågående regionala och lokala konflikterna i världen, kan även geografiskt begränsade oroligheter få vittomfattande säkerhetspolitiska konsekvenser. Tendensen att betrakta problem i Tredje världen främst i ljuset av supermaktsrivaliteten är mycket farlig, uttalar han. Denna rivalitet — eller öst-västperspektivet som sådant — kan varken erbjuda tillräckliga förklaringar eller acceptabla lösningar på konflikter i Tredje världen.

Föredragande statsrådet framhåller att den tilltagande användningen av våld på olika håll i världen inger oro. Den minskande respekten för folkrätten och FN-stadgans principer har åtföljts av ett alltmer öppet åsidosättande av FN:s uttalade vilja. Organisationens generalsekreterare har varnat för att medlemsländerna genom att avlägsna sig från stadgans normer och förpliktelser närmar sig en ny internationell anarki. Ett stärkande av FN:s roll som instrument för kollektiv säkerhet ter sig därför enligt försvarsministern ytterst angeläget.

Kapprustningen har fortsatt i ett uppdrivet tempo, medan praktiskt taget inga framsteg ännu gjorts i rustningskontroll- och nedrustningsfrågor av central betydelse. Den växande fredsrörelsen betecknar försvarsministern som en sund reaktion mot regeringarnas oförmåga att bryta de etablerade rustningsmönstrens onda cirkel. Huvudansvaret för de uteblivna resultaten i nedrustningsarbetet får enligt hans mening bäras av de båda supermakterna.

Stockholms-konferensen är enligt försvarsministern ett viktigt forum för en fortsatt dialog mellan öst och väst i syfte att minska misstron mellan maktblocken, minska risken för en väpnad konflikt och på sikt ge bidrag till en nedrustningsprocess. Värdskapet för Stockholms-konferensen lägger enligt hans mening ett speciellt ansvar på Sverige att konstruktivt bidra till förhandlingarna. Regeringen kommer att göra särskilda ansträngningar för att konferensen skall leda till positiva resultat.

Som del av Europa kan de nordiska länderna inte undgå att beröras av de stormaktsmotsättningar som präglar förhandlingarna om kontinentens säkerhet. Härtill kommer dessutom att det nordiska området i sig under avsevärd tid har vuxit i strategisk betydelse. Den ökning av den militära aktiviteten i det nordiska området som har ägt rum på båda sidor bör enligt försvarsministern ses som ett led i supermakternas bevakande av sin globala intressen och som en del av den strategiska maktbalansen dem emellan. Den bör enligt hans mening därför inte uppfattas som primärt riktad mot Sverige. Utvecklingen kan dock inte undgå att på olika sätt få återverkningar också för Nordens del. Vårt land befinner sig inte längre i periferin av stormakternas militärstrategiska intressekonflikter. Ett tecken härpå är att Sveriges territorium under senare år har utsatts för ett antal grova kränkningar av främmande ubåtar.

Respekten för vår säkerhetspolitiska linje kräver att vi redan i fredstid ingriper med största fasthet mot kränkningar av vårt territorium. Skärpta regler för ingripande mot främmande ubåtar har införts den 1 juli 1983. Betydande resurser har anslagits för att påskynda en förstärkning av ubåtsskyddet. Därmed kommer vår förmåga att ingripa mot främmande ubåtar stadigt att höjas. Det är vår skyldighet och vår bestämda föresats att med alla till buds stående medel hävda Sveriges territoriella integritet, uttalar försvarsministern.

Det är ett globalt intresse att reducera kärnvapnens roll i stormakternas

relationer. I de nordiska länderna finns inte några kärnvapen. Försvarsministern framhåller att det är viktigt att detta läge består. Regeringen eftersträvar därför att få till stånd en överenskommelse som gör Norden till en kärnvapenfri zon. Syftet med ett sådant zonarrangemang är att minska kärnvapenhotet mot det nordiska området. Förslaget om korridor i Centraleuropa fri från slagfältskärnvapen syftar till att minska risken för att en väpnad konflikt snabbt trappas upp till ett kärnvapenkrig. Regeringen avser att långsiktigt fortsätta arbetet med dessa förslag i förvisning att ett genomförande av dem också verksamt skulle bidra till att lindra spänningen mellan maktblocken.

De senaste årens allvarliga utveckling i världen förändrar enligt försvarsministern inte de grundläggande slutsatser som drogs i 1982 års försvarsbeslut. Trots skärpta stormaktsmotsättningar och de påfrestningar som de senaste årens ubåtskränkningar har inneburit för svensk del kvarstår förutsättningarna för de överväganden som redovisades i samband med det senaste försvarsbeslutet oförändrade. Den svenska säkerhetspolitiken, grundad på vår alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig och stödd på ett för våra förhållanden starkt försvar, ligger fast. Regeringen kommer konsekvent och bestämt att fullfölja denna politik. Förtroendet för vår vilja och vår förmåga att i krig bevara neutraliteten måste vidmakthållas. Det får varken skapas farhågor eller förväntningar om att Sverige ens under starkt yttre tryck skulle överge sin neutralitetspolitik. Den svenska nationen står enad kring de säkerhetspolitiska principerna. Det är en ovärderlig tillgång som skall bevaras, avslutar försvarsministern.

Utskottet

Sveriges säkerhetspolitik syftar till att bevara landets fred, frihet och oberoende. Enligt 1982 års försvarsbeslut (prop. 1981/82:102, FöU 18, rskr 374) formas säkerhetspolitiken genom samverkan mellan utrikespolitiken, försvarspolitiken, vår politik i internationella nedrustningsfrågor, handelspolitiken och biståndspolitiken. Utrikespolitiken präglas av en alliansfrihet som syftar till neutralitet om det blir krig i vår omvärld.

För att den svenska säkerhetspolitiken skall vara trovärdig och realistisk måste den — vid sidan av andra säkerhetspolitiska medel — stödjas av ett efter våra förhållanden starkt totalförsvar. Försvarspolitiken syftar till att totalförsvaret vid kriser och konflikter i Europa mellan stormaktsblocken skall ha en sådan styrka, sammansättning och beredskap att hot, påtryckningar eller angrepp mot Sverige inte kan bedömas vara lönsamt för någon. Totalförsvaret har i så fall den önskade fredsbevarande förmågan.

Om Sverige trots alla ansträngningar att stå utanför ändå blir indraget i ett krig skall alla tillgängliga resurser koncentreras på ett kraftfullt försvar och på en politik som bevarar landets frihet.

Liksom föredragande statsrådet anser utskottet att det är en ovärderlig tillgång att den svenska nationen står enad kring de säkerhetspolitiska principerna.

Flera av de motioner som väcktes under den allmänna motionstiden innehåller bedömningar rörande säkerhetspolitiken som bakgrund till yrkanden om totalförsvaret. I motion 971 (m) uttalas bl. a. att Sveriges säkerhetspolitiska situation framstår som mer krävande än tidigare och att de bågge maktblockens intresse för det nordeuropeiska och nordatlantiska området har ökat. I motion 2209 (c) påtalas att Sveriges säkerhetspolitiska situation i hög grad påverkas av att Nordeuropa inte längre är ett flankområde utan ett strategiskt område av central betydelse. I motion 2216 (fp) uttalas att rustningsutvecklingen i vår närhet gör att Norden mer än tidigare kan hamna i skärningspunkten vid en eventuell konflikt i Europa. Som framgår av vad försvarsministern har anfört och av dessa exempel på uttalanden i motioner råder stor enighet också beträffande bedömningen av landets säkerhetspolitiska situation.

Försvarsministern berör bl. a. konferensen i Stockholm om förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder och nedrustning i Europa. Stockholmskonferensens första session pågick den 17 januari — den 16 mars 1984 och en ny session har inletts den 8 maj. Genom den första sessionen har lagts en grund för konferensens fortsatta arbete. Bl. a. framlade åtta neutrala och alliansfria stater, däribland Sverige och Finland, ett gemensamt förslag om förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder. Åtgärderna gäller olika slag av information stater emellan om militär verksamhet men också begränsningar i fråga om sådan verksamhet. Utskottet anser det värdefullt att regeringen gör särskilda ansträngningar för att konferensen skall leda till positiva resultat.

Försvarsministern tar också upp det förhållandet att Sverige inte längre befinner sig i periferin av stormakternas militärstrategiska intressekonflikter. Ett tecken på detta är att Sveriges territorium under senare år har utsatts för ett antal grova kränkningar av främmande ubåtar. I det föregående har utskottet konstaterat att det råder stor enighet om vårt lands säkerhetspolitiska situation. Liksom försvarsministern anser utskottet att respekten för vår säkerhetspolitiska linje kräver att vi redan i fredstid ingriper med största fasthet mot kränkningar av landets territorium.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet i budgetpropositionen har anfört om säkerhets- och försvarspolitiken.

2 Det militära försvarets fortsatta utveckling

Regeringen har i proposition 1983/84:112 (s. 4—26) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om krigsorganisationens utveckling m. m., besparingsprogrammet, fredsorganisationens utveckling samt personalfrågor.

I proposition 1983/84:100 (bil. 6 s. 42—43) har regeringen berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om besparingar i fredsorganisationen såvitt gäller Rommehedslägre.

Föredragande statsrådet

Föredragande statsrådet anförde inledningsvis (prop. 1983/84:112 s. 14—15) att till grund för det militära försvarets fortsatta utveckling ligger 1982 års försvarsbeslut (prop. 1981/82:102 bil. 2, FöU 18, rskr 374) med den inriktning som detta beslut gavs våren 1983 (prop. 1982/83:100 bil. 6, FöU 9, rskr 271), beslutet (prop. 1983/84:25 bil. 2, FöU 9, rskr 118) om särskilda åtgärder för att förbättra vår ubåtskyddsförmåga och vad som angetts i budgetpropositionen 1984 (prop. 1983/84:100 bil. 6). Han redovisar också att överbefälhavaren har tvingats göra en betydande omplanering i förhållande till den planering som låg till grund för försvarsbeslutet, till stor del på grund av den ogynnsamma utvecklingen av växelkursen på dollar. Förändringarna skulle i många fall få allvarliga konsekvenser för krigsorganisationens fortsatta utveckling. Den uppkomna situationen har analyserats och överläggningar därom har genomförts mellan regeringen och företrädare för de partier som är representerade i försvarsutskottet.

Beträffande krigsorganisationens utveckling m.m. anger föredragande statsrådet bl. a. att de omplaneringsåtgärder som ÖB har föreslagit skulle medföra konsekvenser för krigsorganisationen som inte kan anses godtagbara och att det — om inte särskilda åtgärder vidtas — kommer att krävas avsevärda ingrepp i närtid för att reda upp den besvärliga likviditetssituation som försvaret och särskilt flygvapnet befinner sig i. Problemen är av sådan art och omfattning att de inte kan lösas enbart genom omplanering inom befintliga resurser eller genom ökad rationalisering inom fredsorganisationen. Hellre än att skjuta problemen framför sig anser försvarsministern att det gäller att säkerställa en långsiktig balans i planeringen på en ekonomisk nivå som är statsfinansierat försvarbar även i nästa försvarsbeslut. Det krävs därför enligt hans mening ett omedelbart medelstillskott under den nu löpande försvarsbeslutsperioden. Först därmed går det enligt hans mening att åstadkomma den stabilitet som är en förutsättning för en på längre sikt tillfredsställande utveckling av krigsorganisationen i stort med den inriktning av 1982 års försvarsbeslut som gavs av riksdagen år 1983.

Överbefälhavarens programplan 84—89 är gjord enligt de ekonomiska förutsättningar som gällde hösten 1983. I proposition 1983/84:112 (mars 1984) redovisas hur det medelstillskott som överenskommit mellan fyra partier bör utnyttjas för att till stora delar återföra planeringen. Följande tabell sammanfattar de i propositionen (s. 5—10 och 15—17) redovisade åtgärderna enligt programplanen och enligt vad försvarsministern förordar.

Vapensystem m. m.	Programplan 84—89 (dec. 1983)	Försvarsministern (mars 1984)
<i>Arméstridskrafterna</i>		
○ Pansarvärnsförmågan	Förbättras ej i planerad utsträckning	— — —
○ Lätt stridsfordon för personaltransporter och pansarvärnsupp-gifter	Utvecklingen uppskjuts och kostnadsramen minskas	— — —
<i>Marinstridskrafterna</i>		
○ Repetitionsutbildningen		Prioriterad utbildning eftersätts ej
○ Ubåtsskyddsförmågan	Förbättras	Förbättras ytterligare genom fler övervakningssystem och tidigarelagd anskaffning av kustkorvetter
○ Min- och torpedmateriellen	Reducerad förnyelse	Minsystem för ubåtskydd samt av mingördlar för ubåtar anskaffas enligt försvarsbeslutet
<i>Flygstridskrafterna</i>		
○ Flygbassystemet	Utbyggnad, utom i Övre Norrland, uppskjuts och reduceras	— — —
○ Stridslednings- och luftbevakningssystemet	Moderniseras i långsammare takt	Utvecklas enligt försvarsbeslutet
○ Jaktrobotar till JA 37	Anskaffning uppskjuts delvis	Beställs snarast möjligt
○ J 35-systemet	Snabbare avveckling (en division 1985, en 1988 och en 1991)	Handlingsfrihet upprätthålls för att kunna behålla de tre divisionerna in på 1990-talet
○ Förbättring av beväpningen för markmål till JA 37	Genomförs ej	— — —
○ Skolflygplan efter SK 60	Anskaffning uppskjuts	— — —
○ Beväpningen till JAS 39	Omplanering av betalningsmedlen	Återgång till tidigare planering
○ Radarkompanierna för luftbevakning och stridsledning på hög höjd	Den fortifikatoriska utbyggnaden skjuts upp	Fortifikatorisk utbyggnad genomförs
○ Flygburet radarsystem	Anskaffning uppskjuts	Anskaffning enligt försvarsbeslutet
○ Förnödenheter till flygvapnets beredskapslager		Återanskaffas före 1987/88
○ Televapen och televapenförband		Resurser för inhemsk utveckling och produktion enligt inriktning i försvarsbeslutet

Beträffande besparingsprogrammet anmäler föredragande statsrådet att besparingsmålet för budgetåret 1982/83 har nåtts. Eftersom personalbesparingarna inte helt kunnat genomföras har motsvarande besparingar tagits ut på andra områden. Detta har medfört vissa brister i utbildning, fastighetsunderhåll m. m. För perioden t. o. m. 1986/87 bedömer föredragande statsrådet att besparingsmålet kommer att uppnås. Ytterligare åtgärder, utöver de planerade, kommer att behöva vidtas inom armén och flygvapnet för att besparingsinriktningen för perioden 1987/88—1991/92 skall uppnås.

Beträffande fredsoorganisationens utveckling anför föredragande statsrådet att vissa av riksdagen år 1982 beslutade fredsoorganisatoriska förändringar genomförs tidigare än vad som angavs i försvarsbeslutet. Han förordar ytterligare förändringar i marinens organisation. De berör främst Göteborgsområdet och innebär att grundutbildningsbataljonen vid Västkustens militärkommando med Älvsborgs kustartilleriregemente (MKV/KA 4) avvecklas, att viss grundutbildning av värnpliktiga behålls där och att Nya varvet avvecklas.

Beträffande personalfrågor behandlar föredragande statsrådet bl. a. frågor om:

- övergripande personalpolitik
- försvarsmaktens personal och ekonomiadministration
- förslag till personaladministrativa åtgärder från överbefälhavaren samt
- den civila personalens vidareutbildning.

Motioner

Beträffande krigsorganisationens utveckling m. m. behandlar utskottet följande motioner, varav de två sista är väckta med anledning av proposition 1983/84:112 och övriga under allmänna motionstiden i januari.

1983/84:971 av Per Petersson m. fl. (m) såvitt gäller yrkandena

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bibehållande av den säkerhetspolitiska ambitionsnivå för det militära försvaret som lades fast i 1982 års försvarsbeslut,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att minst den ambitionsnivå för luftförsvaret som fastställdes i 1982 års försvarsbeslut ligger fast,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kvarvarande tre jaktdivisioner med J 35 Draken skall bibehållas till mitten av 1990-talet enligt gällande planering,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att försvarets förmåga att kunna möta invasion inte får tillåtas nedgå som en följd av nödvändig och angelägen skärpt beredskap mot bl. a. ubåtskränkningar,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att möjligheterna till ett snabbare uppsättande av en andra ubåtsskyddsstyrka bör prövas enligt vad som i motionen anförts,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en förnyad prövning av den långsiktiga uppbyggnaden av ubåtsskyddssystemet sker inom ramen för den kommande försvarsutredningen.

1983/84:1563 av Gunnar Hökmark m. fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående inriktningen av Storstockholms försvar på kort sikt (1980-talet),

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående särskilda studier av behoven på lång sikt för Storstockholms försvar inom ramen för perspektivplaneringen inför 1987 års försvarsbeslut.

1983/84:2210 av Eric Hägelmark m. fl. (fp) vari yrkas att riksdagen begär sådan omläggning av totalförsvarets personalförsörjning att 2 000 värnpliktiga per år förs direkt till civilförsvaret.

1983/84:2216 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) såvitt gäller yrkandena

5. att riksdagen beslutar att tre divisioner J 35 Draken behålls fram till den tidpunkt de kan ersättas med JAS,

6. att riksdagen i skrivelse till regeringen ställer sig bakom vad som i motionen anförts om behovet av radarövervakning för luftförsvarets, havsövervakningens och befolkningskyddets behov,

7. att riksdagen i skrivelse till regeringen begär att studier startas för att till lägsta möjliga kostnad och med stor flexibilitet i fråga om personal och materiel söka tillgodose mesta möjliga av intentionerna i det nya bassystemet för flygstridskrafterna.

1983/84:2752 av Eric Hägelmark m. fl. (fp) såvitt gäller yrkandena

1. att riksdagen i skrivelse till regeringen understryker möjligheten att genom förändringar i fredsorganisationen frigöra ytterligare medel till modernisering av arméns pansarvärnssystem,

3. att riksdagen i skrivelse till regeringen uttalar att ett överförande av fyra tunga helikoptrar från flygvapnet till ubåtsjaktuppgifter inom marinen bör ske vid så tidig tidpunkt som möjligt.

1983/84:2757 av Gunnar Björk i Gävle m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 1 att riksdagen begär att regeringen låter göra en översyn av försvarsforskningens verksamhet vad gäller kartläggning av tekniska förändringar i vår omvärld.

Beträffande besparingsprogrammet behandlar utskottet följande motioner, varav den sista är väckt med anledning av proposition 1983/84:112 och övriga under allmänna motionstiden.

1983/84:2209 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 2 att riksdagen begär att regeringen redovisar konkreta förslag till besparingar i försvarets centrala myndigheter, HPG 5.

1983/84:2216 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) såvitt gäller yrkandena
2. att riksdagen under innevarande riksmöte beslutar genomföra ytterligare indragningar i försvarets fredsorganisation motsvarande de förslag som stoppades i slutskedet inför 1982 års försvarsbeslut samt möjliga närliggande ytterligare besparingar i försvarets centrala myndigheter,

3. att riksdagen med hänsyn till den statsfinansiella situationen i skrivelse till regeringen begär förslag till 1987 om de ytterligare nedläggningar av fredsförband som möjliggörs genom lägre födelsetal,

4. att riksdagen med hänsyn till den statsfinansiella situationen i skrivelse till regeringen begär förslag till 1987 om ytterligare reduktioner i försvarets centrala myndigheter.

1983/84:2757 av Gunnar Björk i Gävle m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 4 att riksdagen begär att regeringen redovisar konkreta förslag till besparingar i försvarets centrala myndigheter.

Beträffande fredsorganisationens utveckling behandlar utskottet följande motioner varav motionerna 1983/84:2750—2756 är väckta med anledning av proposition 1983/84:112 och de övriga under allmänna motionstiden.

1983/84:576 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande 3 att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till sammanslagningar av militära staber och civila och militära myndigheter i enlighet med vad som framförs i motionen.

1983/84:1179 av Eric Hägelmark (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att personalneddragningarna i Blekinge län inte bör bli större än vad som framgår av 1982 års försvarsbeslut.

1983/84:1561 av Lennart Brunander m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen uttalar sig för att de aktualiserade neddragningarna vid militärkommando Väst och vid helikopterflottiljen i Säve inte genomförs, utan att de föreslagna förändringarna bedöms i anslutning till den översyn som skall ske vad gäller armé- och flygförband och att man då beaktar de synpunkter som anförts i motionen.

1983/84:1567 av Bengt-Ola Rytter m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen sägs om att upprustning av Rommehedslägrät enligt tidigare riksdagsbeslut snarast kommer till stånd.

1983/84:2027 av Mats Olsson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin

mening ger regeringen till känna att vid erforderlig omorganisation inom försvaret särskild hänsyn tas till det svåra arbetsmarknadsläget i Blekinge.

1983/84:2207 av Kerstin Ekman (fp) och Kenth Skårvik (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om grundutbildningen vid KA 4.

1983/84:2209 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 3 att riksdagen uttalar sig för att fredsorganisationen bör omfatta en försvarsmyndighet per län/landskap.

1983/84:2213 av Tage Sundkvist (c) och Larz Johansson (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att arméflygskolan även fortsättningsvis skall vara förlagd till Nyköping.

1983/84:2214 av Olle Svensson m. fl. (s, m, c, fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om möjligheter till samordning mellan fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen.

1983/84:2215 av Bengt Wiklund m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts för att välja Härnösand som stationeringsort för en av de helikoptrar som nu tillförs marinen.

1983/84:2750 av Kerstin Ekman m. fl. (fp, c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts vad gäller lokal utbildning av marinens krigsorganisation vid västkusten samt behov av kontinuerlig incidentberedskap.

1983/84:2751 av Margareta Gard (m) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen skyndsamt utreder möjligheterna till en sammanläggning av fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen eller samordning av vissa delar inom enheterna.

1983/84:2753 av Lars Tobisson m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nödvändigheten av att i enlighet med 1982 års försvarsbeslut bibehålla en grundutbildningsbataljon vid MKV/KA 4.

1983/84:2754 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande 1 att riksdagen med ändring av proposition 1983/84:112 beslutar att de i propositionen föreslagna förändringarna av fredsorganisationen vid MKV/KA 4 m. m. avslås.

1983/84:2756 av Kurt Hugosson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen vid sin behandling av proposition 1983/84:112 beslutar att den grundutbildningsbataljon som enligt 1982 års försvarsbeslut skall finnas vid MKV/KA 4 icke skall avvecklas.

1983/84:2757 av Gunnar Björk i Gävle m. fl. (c) såvitt gäller yrkandena

3. att riksdagen uttalar sig för att fredsorganisationen bör omfatta minst en försvarsmyndighet per län/landskap,

5. att riksdagen uttalar sig för att försvarsutredningen bör behandla frågan om fördelning av medel för den civila pilotutbildningen.

Beträffande p e r s o n a l f r å g o r behandlar utskottet följande motioner, varav den sista är väckt med anledning av proposition 1983/84:112 och övriga under allmänna motionstiden.

1983/84:1562 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om möjlighet för försvarets befäl att avgå ur aktiv tjänst "med årlig ersättning" från 55 års ålder.

1983/84:2209 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) såvitt gäller yrkandena

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om personalorganisationen,

5. att riksdagen uttalar sig för att försök med delad krigsförbandsövning bör genomföras med början 1984/85.

1983/84:2752 av Eric Hägelmark m. fl. (fp) såvitt gäller yrkande 2 att riksdagen i skrivelse till regeringen påtalar att övergripande personalpolitik för försvaret även bör omfatta förändringar av vitsordssystemet och ökade möjligheter till förtida avgång för militär personal.

Utskottet

Krigsorganisationens utveckling m. m.

I propositionen (s. 14—17) lämnar försvarsministern en redogörelse för de mål som ligger till grund för det militära försvarets fortsatta utveckling och för utvecklingen av krigsorganisationen m. m. Därav framgår att överbefälhavaren har nödgats föreslå betydande ambitionssänkningar inom flera områden. Genom det tillskott av medel som försvarsministern föreslår reduceras de allvarliga konsekvenser för krigsorganisationen som skulle uppstå om ambitionssänkningarna genomförs.

I motion 971 (m), yrkande 1, begärs att den säkerhetspolitiska a m b i t i o n s n i v å för det m i l i t ä r a f ö r s v a r e t som lades fast i 1982 års försvarsbeslut skall bibehållas. Motionärerna anser att större delen av det stora gap mellan resurser och planer som har uppkommit inte beror på medvetna åtgärder. Eftersom avvikelserna från vad som avsågs i 1982 års försvarsbeslut blir större än skillnaderna mellan partiernas uppfattningar i frågan, förutsätter motionärerna att det är ett gemensamt intresse att nå fram till lösningar som gör att det är politiska beslut snarare än försvars-ekonomiska tillfälligheter som avgör försvarets styrka och sammansättning.

I budgetpropositionen anför försvarsministern i de säkerhetspolitiska övervägandena bl. a. att de grundläggande slutsatserna i 1982 års försvarsbeslut inte har förändrats av de senaste årens allvarliga utveckling i världen och att den svenska säkerhetspolitiken ligger fast. Sedan dess, och efter det motionen lämnats, har träffats en överenskommelse mellan de partier som är företrädare i försvarsutskottet, om anslag för det militära försvaret budgetåren 1984/85—1986/87. Därigenom har, enligt försvarsministern, skapats en grund för att åstadkomma den stabilitet som är förutsättning för en på längre sikt tillfredsställande utveckling av krigsorganisationen i stort liksom för att fullfölja försvarspolitikerna så som den lades fast i 1982 års försvarsbeslut med den inriktning som riksdagen gav detta beslut år 1983. *Utskottet* finner inte anledning att ifrågasätta försvarsministerns bedömning. Riksdagen bör inte göra något uttalande med anledning av motion 971.

Ett antal motionsyrkanden rör **Luftförsvaret**. I motion 971 (m) begärs dels att minst den ambitionsnivå för luftförsvaret som fastställdes i 1982 års försvarsbeslut skall ligga fast, dels att kvarvarande tre jaktdivisioner med J 35 Draken skall behållas till mitten av 1990-talet. Krav på att de tre J 35-divisionerna skall behållas framförs också i motion 2216 (fp). I samma motion begärs också en tillfällig minskning av skyddsrumbygget till förmån för en ökad utbyggnad av radarövervakningen för luftförsvarets, havsövervakningens och befolkningskyddets behov. Sådana åtgärder för att undvika en icke önskvärd nedgång inom luftförsvaret föreslås också av försvarsministern. Viggensystemet prioriteras på kort sikt och JAS 39 Gripen på lång sikt. Bland föreslagna åtgärder är (jfr. s. 7) att tre J 35-divisioner behålls, att stridslednings- och luftbevakningssystemet moderniseras i tidigare planerad takt, att fortifikatorisk utbyggnad av såväl låg- som höghöjdsspaningsradarstationer genomförs samt att ett flygburet radarsystem anskaffas enligt intentionerna i försvarsbeslutet. Enligt *utskottets* mening tillgodoser dessa förslag flera av yrkandena i motionerna. Något uttalande av riksdagen i dessa frågor är därför inte påkallat. Motionerna 971 och 2216 bör inte bifallas i här aktuella delar. Även yrkandet om bibehållen ambitionsnivå för luftförsvaret i motion 971 anser utskottet i väsentliga delar tillgodosett genom propositionen. Genom överenskommelsen mellan partierna om utökade resurser till försvaret har de mest akuta bristerna inom luftförsvaret kunnat avhjälpas. Utskottet anser inte att det finns anledning att nu göra en annorlunda prioritering av hur medelstillskottet skall användas eller att föreslå ytterligare medel. Vissa kvarstående brister i luftförsvaret, som t. ex. inom bassystemet, kommer alltså att finnas. Utskottet kan därför inte tillstyrka bifall till yrkande 2 i motion 971. Inom ramen för tilldelade medel ankommer det på chefen för flygvapnet att anpassa basorganisationen så att bästa effekt erhålls. Enligt vad utskottet har erfårit planerar chefen för flygvapnet övningar för att få erfarenheter inför fortsatta ändringar i flygbassystemet. Någon

grund för att nu förordas ytterligare studier på området, så som föreslås i motion 2216, ser utskottet inte.

Riksdagen tog hösten 1983 ställning för en skyndsam förstärkning av ubåtskyddet (proposition 1983/84:25, FöU 9, rskr 118). Bl. a. tillfördes för detta ändamål 250 milj. kr. utöver den fastställda utgiftsramen för budgetåret 1983/84. Genom förslagen i proposition 1983/84:112 kommer ubåtsskyddsformågan att stärkas ytterligare. Försvarsministern förordar en tilläggsanskaffning av fasta och rörliga övervakningssystem som kan ge effekt på kort sikt samt att anskaffningen av kustkorvetter tidigareläggs. Marinen skall inte heller behöva ersätta prioriterad repetitionsutbildning under budgetåret 1984/85.

Flera frågor om ubåtsskydd som tas upp i motion 971 (m) behandlades under hösten 1983 (FöU 1983/84:9). I motionen föreslås att riksdagen skall uttala att försvarets förmåga att möta invasion inte får minska som en följd av nödvändig och angelägen beredskap mot bl. a. ubåtskränkningar samt att möjligheterna till ett snabbare uppsättande av en andra ubåtsskyddsstyrka bör prövas. Vid höstens behandling av dessa frågor gjorde riksdagen inga uttalanden. Utskottet räknade med att en skyndsam behandling av frågan om en andra ubåtsskyddsstyrka skulle komma att ske utan ett sådant uttalande. Utskottet förutsatte att regeringen och överbefälhavaren inte medverkar till någon betydande nedgång av den långsiktiga beredskapen för invasionsförsvaret. De borgerliga partiernas representanter reserverade sig. Med hänvisning till överenskommelsen i försvarsfrågan och till betydelsen för ubåtsskyddet av vad försvarsministern förordar finner *utskottet* inte anledning att nu tillstyrka något uttalande av riksdagen enligt motion 971. I samma motion begärs att den långsiktiga uppbyggnaden av ubåtsskyddssystemet prövas inom ramen för 1984 års försvarskommitté. Utskottet anser inte att ett sådant uttalande av riksdagen är nödvändigt eftersom överbefälhavaren kommer att ges i uppdrag att upprätta en systemplan för den fortsatta utbyggnaden av ubåtsskyddet. Utskottet förutsätter att försvarskommittén får tillgång till detta underlag. Motionen bör avslås i dessa delar.

Enligt överbefälhavarens programplan kan flygvapnets fyra tunga helikoptrar överföras till marinen år 1989. Detta anser motionärerna bakom motion 2752 (fp) vara orimligt senfärdigt. De begär därför att överförandet skall ske tidigare. Enligt vad utskottet har inhämtat kommer marinens tio och flygvapnets fyra tunga helikoptrar att vara ombyggda för ubåtsjaktuppgifter till år 1986. Inom flygvapnet har dessa helikoptrar f. n. en flygräddningsfunktion. Flygvapnet beräknas överlämna sitt ansvar för dem till marinen år 1989. Detta bör dock inte hindra ett effektivt samutnyttjande av helikoptrarna så snart som möjligt. F. n. undersöker överbefälhavaren olika alternativ till sådant samutnyttjande. *Utskottet* anser inte att riksdagen bör göra något uttalande i frågan. Motion 2752 bör avslås i denna del.

I motion 2757 (c) begärs en översyn av försvarsforskningen vad gäller kartläggning av tekniska förändringar i vår omvärld. Yrkandet har sin bakgrund bl. a. i de brister i information och anpassning av vårt försvar som utvecklingen av undervattensfarkoster påvisat. Av proposition 1983/84:107 bilaga 2 (s. 1) framgår att försvarets forskningsanstalt har fått regeringens uppdrag att, som underlag inför kommande försvarsbeslut, utarbeta en samlad syn på försvarsforskningens långsiktiga utveckling. *Utskottet* förutsätter att den fråga motionärerna väckt kommer att behandlas i detta sammanhang. Motionen bör avslås i här aktuell del, eftersom det inte finns behov av någon ytterligare utredning i enlighet med motionärernas yrkande.

Arméns pansarvärnsförmåga kommer inte att kunna utvecklas i den takt som tidigare planerats. Detta har föranlett motionärerna bakom motion 2752 (fp) att begära att medel som kan frigöras genom beslut år 1985 om förändringar i arméns fredsorganisation skall användas till modernisering av arméns pansarvärnssystem. Av vad försvarsministern anför om arméns fredsorganisation (s. 20) framgår att besparingsåtgärder om ca 400 milj. kr. behövs utöver de planerade, för att armén skall kunna nå sina besparingsmål. Det är mot denna bakgrund han avser att föreslå ytterligare fredsorganisatoriska förändringar inom armén. Enligt *utskottets* uppfattning ingår medel som kan frigöras på detta sätt i den långsiktiga planeringen. De bör inte användas som motionärerna tänkt sig om det inte sker en omplanering till förmån för pansarvärnssystemet. Utskottet är inte berett att nu förorda en sådan omplanering. Motionen bör avslås i denna del.

Utskottet har inte något att invända mot vad föredragande statsrådet har anfört om krigsorganisationens utveckling m. m.

Motion 1563 (m) gäller i riktningen av Storstockholms försvar. Motionärerna slår inledningsvis fast att försvaret av Stor-Stockholm är en riksangelägenhet. Vidare behandlar de möjliga hot mot området och uttalar bl. a. att man måste räkna med att en angripare avdelar resurser för att störa eller bekämpa rikets civila och militära ledning redan innan ett militärt angrepp påbörjas mot Sverige. För att få ett tillräckligt skydd mot diversionsförband (sabotageförband) krävs enligt deras mening en intim och i fred övad samverkan mellan polis, tull och egna militära specialförband. De anser att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt skydd i vid bemärkelse mot attackflyg och mot sabotageförband som kan nästla sig in i skärgårdsterrängen för att slå ut våra fasta anläggningar där. Vidare framhåller motionärerna betydelsen av att det finns en tung artillerikomponent i Stockholms mellersta skärgård.

På kort sikt anser motionärerna att det i första hand gäller att rätta till brister när det gäller skydd mot sabotageförband, försvar av mobilisering och transporter samt i fråga om luftförsvaret. De framhåller bl. a. att jaktflyg åtminstone tillfälligt bör kunna baseras på Tullinge även i fortsättningen.

För behoven på lång sikt (1990-talet) anser motionärerna att överbefälhavaren bör ges i uppdrag att inom ramen för perspektivplaneringen särskilt studera försvaret av Stockholm i vid bemärkelse och mot bakgrund av möjligheterna att ett angrepp inleds redan före mobiliseringen.

Utskottet delar uppfattningen att försvaret av Stockholm har särskild betydelse. Risken för att ett angrepp mot Sverige inleds överraskande motiverar åtgärder och resurser för att motverka att landets ledning hindras att fungera.

Försvaret mot överraskande angrepp studeras inom ramen för perspektivplaneringen inför 1987 års försvarsbeslut. Försvaret av Stockholm ingår som en naturlig del av dessa studier. Frågan om skydd mot sabotageförband är föremål för särskild utredning.

Utskottet har inhämtat att utrustning för krigsförband i vissa fall förrådsställs även i tätorter samt att flygplatsen på Tullinge också i fortsättningen kan utnyttjas som krigsflygfält.

I ett senare avsnitt av betänkandet behandlar utskottet vissa beredskapsfrågor och konstaterar där, liksom försvarsministern, att det ställs ökande krav på olika former av beredskap. Enligt utskottets mening finns — bl. a. från beredskapssynpunkt — behov av förbättringar i fråga om försvaret av Stockholm. Eftersom denna fråga bearbetas på såväl kort som lång sikt anser utskottet inte att riksdagen nu bör uttala sig om den.

I motion 2210 (fp) förordas en sådan omläggning av totalförsvarets personalförsörjning att 2 000 värnpliktiga per år förs direkt till civilförsvaret. Motionärerna anför skäl för en förnyring av civilförsvarets personal men åberopar också försvarsekonomiska och värnpliktssociala motiv.

Rekrytering av värnpliktiga till civilförsvaret behandlades både i 1977 års och 1982 års försvarsbeslut (FöU 1976/77:13 s. 83 och FöU 1981/82:18 s. 118). Även under föregående riksmöte behandlades ett motionsförslag i ämnet (FöU 1982/83:9 s. 11).

Gällande principer för totalförsvarets personalförsörjning är fastlagda genom 1982 års försvarsbeslut. Majoriteten i 1978 års försvarskommitté delade inte de synpunkter på direktrekrytering av värnpliktiga till civilförsvaret som i kommittén framfördes av företrädare för folkpartiet. *Utskottet* vill inte tillstyrka en så stor förändring av gällande principer som ett riksdagsbeslut enligt motion 2210 skulle innebära. Hithörande frågor kan komma att bli behandlade även av 1984 års försvarskommitté.

Besparingsprogrammet

I propositionen (s. 17—19) lämnar försvarsministern en särskild redogörelse angående besparingsprogrammet för det militära försvaret.

Riksdagen fastlade i försvarsbeslutet 1982 (prop. 1981/82:102 bil. 2, FöU 18, rskr 374) mycket långtgående besparingsmål för det militära försvaret. Besparingarna skulle uppnås dels genom strukturella föränd-

ringar i fredsorganisationen, dels genom rationaliseringsåtgärder i övrigt. De senare åtgärderna skulle svara för den största delen av besparingarna. I försvarsbeslutet lades också fast ett antal förändringar i fredsorganisationen. Någon motsvarande detaljerad inriktning av rationaliseringarna i övrigt gav riksdagen inte utan överlät åt regeringen och myndigheterna att successivt fatta beslut när beslutsunderlag arbetats fram. Riksdagen konstaterade också att det kunde bli aktuellt med ytterligare besparingsåtgärder, om vilka riksdagen i så fall hade att besluta senare.

Arbete pågår f. n. med att genomföra de fredsorganisatoriska förändringarna enligt försvarsbeslutet liksom rationaliseringarna i övrigt. Ett stort antal utredningar med syfte att finna lämpliga besparingar pågår eller planeras. Såvitt försvarsministern kan bedöma är de besparingar som har gjorts under budgetåret 1982/83 förenliga med de mål som angetts.

I propositionen förordas tidigareläggning av vissa beslutade organisationsförändringar, ytterligare förändringar i fredsorganisationen samt aviseras förslag till nästa år. Dessa frågor behandlar utskottet i det följande. I samband därmed behandlas ett antal motioner angående organisationsförändringar m. m. Tre motionsyrkanden med mer allmänna förslag till besparingsåtgärder har utskottet dock valt att behandla i detta sammanhang.

I motionerna 2209 (c), yrkande 2, och 2757 (c), yrkande 4, begärs att regeringen redovisar konkreta förslag till besparingar på central nivå. Sådana besparingar som åsyftas i motionerna har utretts av den s. k. Hpg 5-kommittén, som lagt fram ett antal förslag till åtgärder. Regeringen bereder f. n. dessa frågor och kommer att låta utreda vissa av dem ytterligare. Enligt vad utskottet erfarit kommer regeringen att delge riksdagen förslag till konkreta åtgärder på dessa områden successivt allteftersom de olika förslagen blir färdigbehandlade i regeringskansliet. *Utskottet* anser inte att riksdagen bör göra något uttalande med anledning av motionerna i denna del. Yrkandena bör avslås.

I motion 2216 (fp), yrkandena 2—4, begärs dels ytterligare besparingar i försvarets centrala myndigheter och indragningar i fredsorganisationen motsvarande de förslag som inte genomfördes i försvarsbeslutet 1982, dels att regeringen till år 1987 redovisar förslag till nedläggningar av fredsförband som möjliggörs genom lägre födelsetal samt förslag till ytterligare reduktioner i försvarets centrala myndigheter. Utskottet har pekat på det arbete som nu pågår i regeringskansliet med anledning av Hpg 5-kommitténs förslag. Enligt utskottets mening bör resultat av arbetet avvaktas innan riksdagen begär förslag till ytterligare besparingar på detta område. Inte heller anser utskottet att försvarsbeslutet nu bör ändras vad gäller de myndigheter som då var föreslagna till nedläggning men inte omfattades av nedläggningsbeslut.

Överbefälhavaren arbetar f. n. med att ta fram underlag för beslut om det militära försvarets ledningsstruktur, de centrala stabernas organisa-

tion, militärområdenas antal m. m. samt om en långsiktig syn på fredsorganisationens utveckling. Underlag för framtida beslut mot bakgrund av en helhetssyn på försvarets fredsorganisation torde därför föreligga när utredningsarbetet slutförts. Utskottet förutsätter att den nyligen tillsatta försvarskommittén får tillgång till bl. a. detta underlag.

Av det anförda framgår att utskottet avstyrker bifall till ifrågavarande motionsyrkanden. Utskottet har inte något att invända mot vad föredragande statsrådet har anført.

Beträffande besparingsprogrammet efterlyser försvarsministern bättre metoder för analys och uppföljning. Utskottet vill instämma i detta. Det måste bl. a. kunna klarläggas vad som är bestående besparingar, vad som enbart är engångsbesparingar och vilka konsekvenser i övrigt som är förenade med besparingsåtgärderna. Icke planerade ambitionsminskningar bör kunna identifieras tidigt så att de vid behov kan mötas med nödvändiga åtgärder. Analysarbetet utförs i huvudsak av myndigheterna. Ett ansvar för metodutvecklingen för sådan analys vilar på överbefälhavaren och regeringen.

Fredsorganisationens utveckling

I propositionen (s. 19—22) lämnar försvarsministern en redovisning av fredsorganisationens utveckling.

Utskottet har valt att i detta sammanhang behandla motionerna 2209 (c) och 2757 (c) i vilka begärs att riksdagen uttalar sig för att fredsorganisationen bör omfatta minst en försvarsmyndighet per län/landskap, något som 1984 års försvarskommitté enligt motionärerna bör beakta. Enligt *utskottets* mening torde sambandet mellan krigsförband och fredsförband samt beredskapsaspekter komma att öka i betydelse vid bedömningen av hur fredsorganisationen skall utformas på lång sikt. Sådana faktorer skall vägas mot bl. a. ekonomiska möjligheter och regionalpolitiska krav när inriktningen av den fortsatta utvecklingen av fredsorganisationen skall anges. Underlag för dessa bedömningar tas nu fram av överbefälhavaren. Långsiktiga överväganden skall göras av 1984 års försvarskommitté som grund för beslut av statsmakterna. Utskottet kan inte nu bedöma vilket värde olika faktorer kommer att tillmätas när övervägandena görs och inte heller hur behovet av en militär myndighet i varje län/landskap kommer att värderas. Utskottet anser inte att riksdagen nu bör uttala sig för någon av de principer som kan tänkas ligga till grund för beslut om fredsorganisationens utveckling på lång sikt. Ytterligare underlag bör inväntas. Motionerna bör avslås i här aktuella delar.

Försvarsministern anför vad gäller k o m m a n d e b e s p a r i n g a r att det är nödvändigt att före 1987 fatta beslut om ytterligare förändringar i fredsorganisationen utöver vad som angetts i försvarsbeslutet för att besparingsmålen för perioden 1987/88—1991/92 skall kunna nås.

Försvarsministern redovisar (s. 20) behov av ytterligare besparingar och fredsorganisatoriska förändringar inom armén. Förslag till riksdagen om sådana åtgärder aviseras till år 1985. Han anmäler också att vissa åtgärder som riksdagen fattade beslut om i 1982 års försvarsbeslut enligt nuvarande planering kommer att tidigareläggas. Samlokaliseringen mellan P 2 och T 4 genomförs år 1986, och K 3 flyttas från Skövde till Karlsborg år 1984.

I 1982 års försvarsbeslut (prop. 1981/82:100 bil. 6 och prop. 1981/82:102, FöU 18 s. 69, rskr 374) anmäldes att överbefälhavaren planerade att flytta arméflygskolan till Malmslätt senast år 1988 och att skolan skall ingå i ett nyuppsatt helikopterförband. Riksdagen ansåg att ett ställningstagande till arméflygskolans flyttning borde anstå. I motion 2213 (c) begärs att riksdagen beslutar att arméflygskolan även fortsättningsvis skall vara förlagd till Nyköping.

Enligt överbefälhavarens planeringsinriktning skall andra arméflygbaljonen (AF 2) i vilken arméflygskolan skall ingå, upprättas på Malmen i Linköping den 1 juli 1985. Regeringen avser att fatta beslut därom så snart riksdagen mer definitivt uttalat sig i frågan.

Nyköpings kommun avser att driva Skavsta flygfält (f. d. F 11) som civilt flygfält. Regeringen har vidtagit vissa åtgärder för att hjälpa kommunen att komma igång med denna verksamhet. Sålunda beslöt regeringen den 9 februari 1984

- att kommunen får nyttja fältet för civil trafik,
- att kasernområde med byggnader och viss mark överläts till kommunen,
- att de byggnader rivs som kommunen inte önskar behålla,
- att huvuddelen av flygverksamheten med flygplan 61 förläggs till Skavsta tiden augusti 1984 till juni 1989 samt
- att viss verksamhet vid arméflygskolan förläggs till Skavsta fram till den 1 juli 1985.

Chefen för armén beräknade år 1982 i samråd med chefen för flygvapnet merkostnaderna under perioden 1982—1992 dels för alternativet att arméflygskolan skulle ligga kvar på Skavsta t. o. m. 1988/89, dels för alternativet att både skolan och AF 2 skulle vara på Skavsta. Båda alternativen jämfördes med en flyttning snarast till Malmen. Merkostnaderna för förstnämnda alternativ beräknades då till 20 milj. kr. och för det andra alternativet till 90 milj. kr.

Utskottet, som inte har något att erinra mot vad försvarsministern anför om arméns fredsorganisation, anser att det är tillfredsställande att staten nu har träffat en överenskommelse med Nyköpings kommun om f. d. F 11:s etablissement. Med de besparingskrav som armén har att uppfylla är utskottet inte berett att förorda att riksdagen tillmötesgår motionärernas begäran om att arméflygskolan skall ligga kvar i Nyköping. Motion 2213 bör därför avslås. Utskottet anser att regeringen snarast bör fatta beslut i

enlighet med överbefälhavarens planeringsinriktning, dvs. att arméflygskolan skall flytta till Malmen. Vad utskottet här anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Försvarsministern anmäler om marinens fredsorganisation att vissa tidigare beslut om fredsorganisatoriska förändringar tidigare läggas. Sålunda slås Sydkustens örlogsbas och Karlskrona örlogsskolor samman till en myndighet år 1984 och sjökrigsskolan flyttas till Berga år 1987.

Försvarsministern förordar också vissa nya förändringar i marinens organisation. De berör främst Göteborgsområdet. Han förordar att verksamheten vid MKV/KA 4 reduceras. Viss grundutbildning av värnpliktiga skall dock även i fortsättningen genomföras där. Förmågan till ubåtsskydd på västkusten får enligt försvarsministern inte påverkas av att man avvecklar viss utbildning. Nya varvet avvecklas.

Försvarsutskottet har uppvaktats av personalorganisationerna vid MKV/KA 4 om förändringarna på västkusten. Ändringarna behandlas i sex motioner. I första hand är det den kraftiga minskningen av antalet värnpliktiga vid MKV/KA 4 som man motsätter sig. I motion 2754 (vpk) motsätter sig motionärerna alla förändringsförslag beträffande Göteborg. *Utskottet* anser i likhet med försvarsministern att de föreslagna förändringarna är en utvidgning av de ändringar som riksdagen fattade beslut om år 1982. Riksdagen godkände då att neddragningar inom marinen i första hand skulle beröra Göteborgsområdet i stället för Härnösand som överbefälhavaren föreslagit. *Utskottet* anser mot denna bakgrund att huvudinriktningen i försvarsministerns avvägning är riktig. Motion 2754 bör avslås. *Utskottet* anser inte heller att man bör avvakta översyner av fredsorganisationerna inom armén och flygvapnet innan de nu föreslagna åtgärderna genomförs. Motion 1561 (c) i vilken begärs ett uttalande av riksdagen med denna innebörd bör avslås.

Ett flertal motionärer anser att neddragningen av antalet värnpliktiga på västkusten blir så stor att beredskapen kan bli lidande. De anser att värnpliktiga bör utbildas där i ett sådant antal att kustartilleriets krigsorganisation på västkusten kan omsättas med dem. *Utskottet* har närmare undersökt dessa förhållanden och konstaterat att om den avsedda minskningen genomförs så kommer inte en sådan omsättning att kunna ske med personal från MKV/KA 4. *Utskottet* anser att den avsedda minskningen av antalet värnpliktiga där vore olämplig med hänsyn bl. a. till beredskapen på västkusten. Planeringen av antalet värnpliktiga vid MKV/KA 4 bör enligt utskottets mening inriktas mot att de värnpliktiga som skall ingå i krigsförband på västkusten grundutbildas där, med undantag för specialutbildning som kan behöva ges vid andra förband. En förutsättning är att man inte måste göra några investeringar i Göteborg av detta skäl och att beredskapen vid övriga kustartilleriförband inte blir lidande. Vad utskottet nu har anfört med anledning av motionerna 2207 (fp), 2750 (fp, c), 2753

(m) och 2756 (s) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Mot vad försvarsministern i övrigt har anfört om avveckling av Nya varvet och om förändringar i marinens fredsorganisation i Göteborgsområdet har utskottet inget att invända.

Blekinge, och då främst Karlskrona, har genom att flottan varit dominerande som arbetsgivare blivit förhållandevis hårt drabbat vad gäller sysselsättning när marinens och försvarets ekonomi blivit alltmer ansträngd. Vissa motåtgärder har vidtagits inom försvarets område. Så har t. ex. marinens officershögskola flyttats till Karlskrona. Samtidigt pågår dock rationaliseringsverksamhet inom alla försvarets myndigheter. Förändring av utbildningssystemet m. m. kan på lång sikt medföra omfattande reduceringar av antalet försvarsanställda i området. Som exempel på detta kan nämnas den utflyttning av flottans utbildning från kasern till fartyg som riksdagen har tagit ställning till (prop. 1983/84:100 bil. 6, FöU 15, rskr 219). Denna successiva reducering av antalet försvarsanställda har motionären bakom motion 1179 (fp) tagit fasta på. Han begär ett uttalande av riksdagen med innebörden att personalneddragningarna i Blekinge län inte får bli större än vad som framgår av 1982 års försvarsbeslut. *Utskottet* anser att ett uttalande av det slag som motionären förordar skulle störa rationaliseringsarbetet inom försvarsmakten. Riksdagen har ställt upp mycket stora besparingskrav som försvarets myndigheter skall uppnå genom olika slag av rationaliseringar i verksamheten. Det vore olämpligt om riksdagen också angav regioner där fortsatt rationaliseringsarbete inte får bedrivas. Enligt utskottets mening blir resultatet för försvaret bäst om myndigheterna utan regionala restriktioner får genomföra de rationaliseringsåtgärder som för organisationen som helhet ger störst effekt. Av vad här anförts om restriktioner i myndigheternas rationaliseringsarbete framgår att utskottet inte tillstyrker något uttalande i enlighet med hemställan i motion 1179.

I motion 2027 (s) begärs att särskild hänsyn skall tas till det svåra arbetsmarknadsläget i Blekinge vid omorganisationer inom försvaret. I samband med 1982 års försvarsbeslut erinrade arbetsmarknadsutskottet i sitt yttrande (AU 1981/82:2 y) om att riksdagen tidigare uttalat sig för att bl. a. sydöstra Sverige bör komma i fråga vid en decentralisering av statlig verksamhet. Denna prioritering gäller fortfarande, och *utskottet* anser att det uttalande från riksdagen som motionärerna efterfrågar redan finns. Motion 2027 bör därför avslås. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att en del av det tyngre fartygsunderhåll som tidigare utförts vid Nya varvet kommer att överföras till Karlskrona.

I motion 2215 (s) begärs ett uttalande om att en av de helikoptrar som tillförs marinen skall stationeras i Härnösand. Marinens nya helikopterorganisation är ännu inte fastställd. Enligt vad utskottet erfarit torde en stationering av en helikopter till Härnösand vara både dyr och orationell och inte heller förenlig med det sjöoperativa behovet. *Utskottet* anser inte att riksdagen skall uttala sig för en sådan lösning. Motionen bör avslås.

Försvarsministern anmäler om flygvapnets fredsorganisation att nedläggningen av F 18 i Tullinge tidigareläggs till år 1986. Han aviserar också att ytterligare en flottiljadministration kan komma att avvecklas.

Utskottet har inget att erinra mot vad försvarsministern anfört om flygvapnets fredsorganisation.

Den 1 april 1984 inrättades en trafikflygarhögskola vid Ljungbyhed. I motion 2757 (c) begärs att den nya försvarskommittén skall behandla frågan om hur kostnaderna för den civila pilotutbildningen skall fördelas.

Den 23 mars 1983 ingicks ett samarbetsavtal som reglerar hur kostnaderna för pilotutbildningen skall fördelas mellan staten och SAS. Någon motsvarande fördelning av statens kostnader mellan olika statliga intressenter finns inte. *Utskottet* konstaterar att det inte finns något behov av att försvarskommittén behandlar denna fråga. Fördelningen av kostnaderna mellan statliga myndigheter bör enligt utskottets mening behandlas i budgetregleringen. Något behov av ett riksdagsuttalande i denna fråga finns inte. Motionen bör avslås i här aktuell del.

Utskottet tar i det följande upp ett antal motioner om bl. a. g e m e n s a m m a m y n d i g h e t e r o c h c e n t r a l a s t a b e r .

I motionerna 576 (vpk), 2214 (s, m, c, fp) och 2751 (m) förs fram förslag om besparingar genom sammanslagning eller samordning av verksamheten vid försvarsmaktens myndigheter och andra statliga myndigheter.

Hpg 5-kommittén har konstaterat att besparingar skulle kunna uppnås genom olika slag av åtgärder inom byggnads- och anläggningsverksamheten. Mot den bakgrunden borde denna verksamhet enligt kommittén bli föremål för en huvudstudie, som i första hand skulle inriktas på att belysa de närmare konsekvenserna av en sammanslagning av fortifikationsförvaltningen (FortF) och byggnadsstyrelsen (BS). Härvid kunde enligt kommittén olika alternativ vad gäller ställningen för FortF:s befästningsenhet och den centrala och regionala nivåns utformning och lokalisering bli aktuella. Huvudstudien borde även belysa möjligheterna till en ökad samordning mellan FortF och BS och statsförvaltningen i övrigt.

I motion 2751 (m) pekar motionärerna bl. a. på att Hpg 5-kommittén har visat att 53 % av FortF:s och 90 % av BS:s resurser går åt för uppgifter av samma karaktär. Mot den bakgrunden förordar motionären en skyndsamt utredning av möjligheterna till en sammanläggning av dessa båda myndigheter eller samordning av vissa delar inom dem.

I motion 2214 (s, m, c, fp) argumenterar motionärerna mot att den av Hpg 5-kommittén föreslagna huvudstudien genomförs med inriktning på en sammanslagning av FortF och BS. I stället bör enligt deras mening de fortsatta studierna inriktas mot ökad samordning inom hela statsförvaltningen, dvs. utöver FortF och BS och andra statliga myndigheter även avse affärsdrivande verk och statliga bolag.

Vänsterpartiet kommunisterna förordar i sin partimotion 576 att FortF och BS i besparingssyfte förs samman till en myndighet. I motionen föreslås också sammanslagning av försvarets sjukvårdsstyrelse med socialstyrelsen samt av försvarets rationaliseringsinstitut och statskontoret.

Utskottet vill inledningsvis erinra om att riksdagen nyligen har lämnat utan erinran vad föredragande statsrådet anförde i årets budgetproposition rörande strukturförändringar och samordning mellan försvaret och andra delar av den offentliga verksamheten (prop. 1983/84:100 bil. 6, FöU 15, rskr 219). I redogörelsen angavs en rad pågående projekt i syfte att genom sådan samordning uppnå besparingar. Ett väsentligt underlag för besparingsåtgärder av detta slag har lämnats av Hpg 5-kommittén.

Kommitténs förslag har, som framgår av redogörelsen i det föregående, remissbehandlats och bearbetas f.n. i regeringskansliet. Försvarsministern uppger i proposition 112 (s. 20) att han i andra sammanhang kommer att för regeringen redovisa sina ställningstaganden till de olika kommittéförslagen. Beträffande byggnads- och anläggningsverksamheten har regeringen enligt vad utskottet har inhämtat lämnat uppdrag till fortsatt utredning.

Här behandlade motionsyrkanden berör frågor som alla har övervägts av Hpg 5-kommittén. Enligt utskottets mening bör riksdagen därför i avvaktan på att kommitténs förslag utvärderas inte uttala sig angående någon av de samordningsfrågor som motionerna berör. Lämpligheten av en utvidgad samordning inom anläggnings- och byggnadsverksamheten enligt förslag i motion 2214 torde enligt utskottets bedömning komma att övervägas inom ramen för det fortsatta utredningsarbetet på detta område.

Med hänvisning till det anförda bör motion 576 (vpk) avslås såvitt nu är i fråga. Detsamma gäller motionerna 2214 (s, m, c, fp) och 2751 (m).

Motion 576 aktualiserar även ett par frågor rörande försvarsmaktens stabsorganisation som utskottet avser ta upp i detta sammanhang. Det gäller av utskottet tidigare behandlade förslag om sammanslagning av de centrala staberna och minskning av antalet militärområdesstaber (jfr FöU 1982/83:9 s. 30 resp. FöU 1981/82:18 s. 62).

Utskottet påminner om att föredragande statsrådet i proposition 112 (s. 21) uppgivit att regeringen i december 1983 har lämnat överbefälhavaren i uppdrag att redovisa förslag till sådana förändringar i organisation och arbetsformer inom och mellan de centrala staberna som bör vidtas för att stärka överbefälhavarens programsamordnande roll. Enligt vad utskottet har inhämtat har överbefälhavaren också fått regeringens uppdrag att utreda och definiera de ändringar i den militära ledningsstrukturen som en reduktion av antalet militärområden kan medföra. Med hänsyn till att frågan om antalet centrala och högre regionala staber berörs av pågående utredningsarbete bör motion 576 avslås även såvitt nu är i fråga.

Utskottet har valt att i detta sammanhang behandla utnyttjandet av

R o m m e h e d s l ä g r e t , en fråga som har anknytning till fredsorganisationen.

Riksdagen uttalade år 1974 att man borde söka bevara Rommehedslägre-
ret för framtiden (FöU 1974:27, rskr 308). I budgetpropositionen 1984
(bil. 6 s. 42—43) uppger försvarsministern att länsstyrelsen i Kopparbergs
län föreslår att lägre-
ret efter en ombyggnad för ca 35 milj. kr. överlämnas till
en stiftelse som där anordnar kurs- och konferensverksamhet. Enligt för-
svarsministern är investeringar av denna omfattning för stora. Han före-
slår att, i avvaktan på resultatet av en pågående inventering av försvars-
maktens byggnadsminnesmärken, endast sådana underhållsåtgärder vid-
tas på Rommehed som hindrar yttre förstörelse av de mest värdefulla
byggnaderna. Dessa bör, anser försvarsministern, efter hand undantas
från användning medan övriga rivs.

I motion 1567 (s) yrkas att man inom ramen för behövliga insatser mot
arbetslösheten inom byggnadssektorn i Kopparbergs län rustar upp Rom-
mehedslägre-
ret.

Utskottet är inte berett att förorda en upprustning av Rommehedslägre-
ret med medel från fjärde huvudtiteln i annan omfattning än försvarsminis-
tern förordar. Utskottet anser därför att riksdagen bör godta vad försvars-
ministern har anfört om lägre-
ret och avslå motion 1567.

Personalfrågor

Försvarsministern tar i propositionen (s. 22—26) upp vissa p e r s o n -
n a l f r å g o r för försvarsmakten. Han uppger bl. a. att han avser att
inom ramen för det personalpolitiska arbete som pågår i samhället i övrigt
låta utarbeta en övergripande p e r s o n a l p o l i t i k inom främst områ-
dena personalutveckling, personalrörlighet, arbetsmiljö samt samverkans-
former. Han nämner vidare att han fått regeringens bemyndigande att
tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över försvarsmaktens
personal- och ekonomiadministration.

Han berör också ett förslag till personaladministrativa åtgärder från
överbefälhavaren som har lämnats till regeringen våren 1982. Enligt hans
uppfattning har de åtgärder överbefälhavaren förordar i allt väsentligt
reglerats i det preliminära trygghetsavtal som i anslutning till 1983 års
avtalsrörelse har slutits mellan statens arbetsgivarverk och de anställdas
organisationer. Han hänvisar också till nyssnämnda utredning rörande
personal- och ekonomiadministrationen.

Som övriga personalpolitiska frågor tar han bl. a. upp den civila perso-
nalens vidareutbildning. Han uppger i det sammanhanget att han i tilläggs-
direktiv till den särskilda utredare som har till uppgift att se över försvars-
maktens befälsbehov (befälsbehovsutredningen) har angivit att i samband
med att yrkesofficerarnas uppgifter definierats på olika nivåer i fredsor-
ganisationen också civila anspråk på utveckling inom vissa yrkesområden

måste uppmärksammas. Beträffande den militära personalen pekar han på att snäva personalramar har medfört problem i fråga om åldersstrukturen såväl i krigs- som fredsorganisationen. Den ogynnsamma åldersstrukturen inom befälskåren uppmärksammas också i motionerna 1562. (fp), 2209 (c) och 2752 (fp).

I motion 1562, som väcktes under den allmänna motionstiden, pekar man på att en stor del av den militära personalen f. n. är i åldern 45—60 år. Det blir mot den bakgrunden, anser motionärerna, svårt att inom förutsatta personalramar täcka behovet av yngre personal både för den framtida trupputbildningen och för krigsorganisationen. En lösning vore att medge militär personal att avgå vid 55 års ålder med s. k. årlig ersättning.

Över motionen har överbefälhavaren, Svenska Officersförbundet, Officerarnas Riksförbund och befälsbehovsutredningen lämnat remissyttrandet till utskottet.

Överbefälhavaren hänvisar till sitt förslag om aktiva personaladministrativa åtgärder inom försvarsmakten. Det ligger enligt hans uppfattning i linje med motionen.

Svenska Officersförbundet stöder motionsförslaget men anser inte att problemet kan lösas endast genom att det öppnas möjlighet för militär personal att avgå med årlig ersättning. Det behövs, anser förbundet, vissa andra åtgärder för att komma till rätta med obalansen i åldersstrukturen bland den militära personalen, bl. a. underlättande av övergång till reservstat samt möjlighet till omskolning och avgångsvederlag.

Även *Officerarnas Riksförbund* ställer sig bakom motionsförslaget. Men även denna personalorganisation anser avgång med årlig ersättning vara en otillräcklig åtgärd. Bl. a. måste enligt förbundet de förmåner som är förknippade med en sådan avgång förbättras. En annan möjlighet som enligt organisationen bör prövas är att omvandla vissa civila tjänster till tjänster för militär personal.

Befälsbehovsutredningen ser som sin huvuduppgift att lämna förslag till en balanserad befälsstruktur som såväl ekonomiskt som funktionsmässigt är anpassad till de av statsmakterna bestämda ramarna för försvarsmakten. Utredningen räknar med att under arbetet behandla problem som hänger samman med ojämn åldersfördelning hos den militära personal som f. n. är anställd.

Åldersfördelningen bland den militära personalen berörs också i motion 2752 (fp). Där anser motionärerna att en lösning av problemet bör ses som ett led i den övergripande personalpolitik som motionärerna med tillfredsställelse konstaterar är föremål för en betydande uppmärksamhet i propositionen.

Även i motion 2209 (c) anser motionärerna att avgångar bland den äldre militära personalen bör stimuleras. Vidare måste enligt motionärernas mening äldre befäl och frivilligt tjänstgörande personal utnyttjas i utbildningssystemet i större utsträckning än tidigare.

Utskottet vill inledningsvis framhålla betydelsen av en väl avvägd åldersstruktur hos den aktiva befälskåren för en lämplig bemanning av vissa befattningar i krigsorganisationen. En lämplig ålderssammansättning av utbildningsbefälet befrämjar också effektiviteten i den fredstida utbildningsorganisationen. Detta gör det angeläget att komma till rätta med den ojämna åldersstruktur inom befälskåren som kunnat konstateras särskilt vad gäller armén.

De problem som följer med en ojämn åldersfördelning i befälskåren uppmärksammades särskilt i samband med att den militära personalens pensionsålder år 1972 höjdes till lägst 60 år. För att denna pensionsåldershöjning inte skulle rubba åldersstrukturen i befälskåren upp till tidigare gällande pensionsålder tillfördes organisationen ett antal tjänster avsedda för arbetsuppgifter som var lämpade för äldre personal. De rationaliseringar som senare genomförts har i hög grad berört sådana tjänster med obalans i befälskårens åldersstruktur som följd. Utskottet framhöll redan i samband med beslutet om den nya organisationen av den centrala ledningen (prop. 1977/78:62, FöU 9, rskr 174) att möjligheterna att kunna bereda den militära personalen lämpliga arbetsuppgifter åren närmast före pensionsavgången var en av de faktorer som måste beaktas i det fortsatta arbetet med att genomföra denna organisation (FöU 1977/78:9 s. 12). Den s. k. Olli-organisationen och den ändrade organisationen av den högre regionala ledningen har i än högre grad bidragit till att minska antalet militära tjänster med arbetsuppgifter lämpade för befäl som är i slutskedet av sin karriär.

Problemet med åldersstrukturen i befälskåren kommer, som framgår av redogörelsen i det föregående, att behandlas av befälsbehovsutredningen. Utskottet — som anser att frågan naturligen hör hemma i det sammanhanget — anser att riksdagen i avvaktan på resultaten av detta utredningsarbete och regeringens ställningstaganden inte har tillräckligt underlag att nu förorda någon viss åtgärd.

I motion 2752 (fp) berörs också vitsordssystemet för militär personal. Utskottet avser att behandla detta under hösten 1984 med anledning av en motion i ämnet som samma motionärer har väckt under den allmänna motionstiden.

Utskottet har inte något att erinra mot vad försvarsministern har anfört om personalfrågor. Här behandlade motionsyrkanden bör avslås av riksdagen.

Utskottet har valt att i detta sammanhang också behandla ett förslag i motion 2209 (c) som gäller försök med delad krigsförbandsövning.

Riksdagen har i december 1983 antagit en lag om försök med uppdelning av krigsförbandsövningar inom armén (prop. 1983/84:59, FöU 10, rskr 119). Försvarsministern upplyser i budgetproposition 1984 (s. 45) att sådana försök numera har påbörjats med ett mindre antal värnpliktiga

plutons- och kompanibefäl inom armén. Försöken avses bedrivas under två budgetår t. o. m. budgetåret 1985/86. Motion 2209 bör därför avslås i denna del.

Utskottets hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *krigsorganisationens utveckling m. m.*
  - a. att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:112 samt med avslag på motionerna 1983/84:971, yrkandena 1, 2 och 3, och 1983/84:2216, yrkandena 5 och 6, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anført om planeringsinriktning,
  - b. att riksdagen avslår motion 1983/84:2216, yrkande 7, om studier angående flygbassystemet,
  - c. att riksdagen avslår motion 1983/84:971, yrkandena 4, 5 och 6, om ubåtskyddet,
  - d. att riksdagen avslår motion 1983/84:2752, yrkande 3, om överföring till marinen av vissa helikoptrar,
  - e. att riksdagen avslår motion 1983/84:2757, yrkande 1, om översyn av försvarsforskningen,
  - f. att riksdagen avslår motion 1983/84:2752, yrkande 1, om arméns pansarvärnssystem,
  - g. att riksdagen avslår motion 1983/84:1563, yrkandena 1 och 2, om Stockholms försvar,
  - h. att riksdagen avslår motion 1983/84:2210 om totalförsvarets personalförsörjning, res. I (fp)
  - i. att riksdagen i övrigt lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anført,
2. beträffande *besparingsprogrammet*
  - a. att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:112 samt med avslag på motion 1983/84:2216, yrkande 2, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anført,
  - b. att riksdagen avslår motionerna 1983/84:2209, yrkande 2, 1983/84:2216, yrkande 4, och 1983/84:2757, yrkande 4, om förslag till besparingar på central nivå,
  - c. att riksdagen avslår motion 1983/84:2216, yrkande 3, om förslag till nedläggningar av fredsförband som möjliggörs genom lägre födelsetal,

3. beträffande *fredsorganisationens utveckling*
  - a. att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:100 och med avslag på motion 1983/84:1567 lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om Rommehedsläget,
  - b. att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:112 och motionerna 1983/84:2207, 1983/84:2750, 1983/84:2753 och 1983/84:2756 samt med avslag på motionerna 1983/84:1561 och 2754, yrkande 1, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om marinens fredsorganisation i Göteborg,
  - c. att riksdagen avslår motionerna 1983/84:2209, yrkande 3, och 1983/84:2757, yrkande 3, om en militär myndighet per län/landskap, res. 2 (c)
  - d. att riksdagen med avslag på motion 1983/84:2213 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om lokaliseringen av arméflygskolan,
  - e. att riksdagen avslår motionerna 1983/84:1179 och 1983/84:2027 om sysselsättningen i Blekinge,
  - f. att riksdagen avslår motion 1983/84:2215 om helikopter i Härnösand,
  - g. att riksdagen avslår motion 1983/84:2757, yrkande 5, om kostnadsfördelningen beträffande trafikflygarhögskolan,
  - h. att riksdagen avslår motionerna 1983/84:2214 och 1983/84:2751 om inriktning av utredningar angående fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen,
  - i. att riksdagen avslår motion 1983/84:576, yrkande 3, om sammanslagning av vissa myndigheter,
  - j. att riksdagen i övrigt lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört i proposition 1983/84:112,
4. beträffande *personalfrågor*
  - a. att riksdagen avslår motionerna 1983/84:1562, 1983/84:2209, yrkande 4, och 1983/84:2752, yrkande 2, om befälskårens ålderssammansättning,
  - b. att riksdagen avslår motion 1983/84:2209, yrkande 5, om försök med delad krigsförbandsövning,
  - c. att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört.

3 JAS-projektet

Regeringen har i proposition 1983/84:112 (s. 27—30) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om JAS-projektet.

Föredragande statsrådet

Regeringen skall årligen i anslutning till budgetpropositionen orientera riksdagen om läget inom JAS-projektet.

I sin redovisning i propositionen anmäler försvarsministern, vad gäller J A S - p r o j e k t e t s e k o n o m i , att de förutsättningar som anmälades i propositionen (prop. 1982/83:119, FöU 9, rskr 271) om riktlinjer för JAS-projektet fortfarande gäller. Han redovisar också ett antal härtill hörande frågor såsom

- att kostnaderna för JAS-projektet enligt innehållet i systemplan 2 fram till år 2000 har beräknats till 34 miljarder kronor i prisläge februari 1983,
- att denna planeringsram är 800 milj. kr. större, i prisläget februari 1981, än den ram som riksdagen fastställt men att exempel på åtgärder för att anpassa projektet till den fastställda ramen finns. Val av sådan åtgärd bör dock anstå till senare tidpunkt,
- att en större andel europeiska leverantörer har valts än vad som tidigare förutsågs, vilket på sikt kan komma att minska dollarkursens påverkan på projektet,
- att det finns en skillnad mellan den fastställda planeringsramen och kostnadsramen fram till år 2000 på ca 1,8 miljarder kronor, som i huvudsak beror på nuvarande valutaläge. Beslut behöver inte fattas nu, för att åstadkomma överensstämmelse mellan dessa ramar.

Vad gäller den tekniska värderingen av projektet har försvarsministern konstaterat att projektet i stort sett följer den uppgjorda tidsplanen, om än med vissa förseningar, som beräknas vara återhämtade under år 1985.

Försvarsministern redovisar också vissa industripolitiska aspekter på projektet, nämligen

- att beslut har fattats som på sikt innebär 855 nya arbetstillfällen, varav 107 i Norrbotten,
- att det har tillkommit 325 nya arbetstillfällen på grund av JAS-projektet under år 1983,
- att ett industrikontor JAS har skapats för att underlätta att de löften om affärer för svensk industri som utlovats av underleverantörerna verkligen kommer till stånd samt
- att ett antal sådana kontrakt har tecknats.

Försvarsministern betonar i detta sammanhang den vikt som regeringen lägger vid att utfästelserna från såväl utländsk som svensk industri infrias.

Motioner

1983/84:576 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande 2 att riksdagen beslutar att JAS-projektet snarast avbryts och hos regeringen hemställer om initiativ i enlighet härmed.

1983/84:2754 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande 2 att riksdagen med ändring av proposition 1983/84:112 beslutar att uttala sig för att JAS-projektet avbryts.

1983/84:2755 av Per-Ola Eriksson (c) vari yrkas

1. att riksdagen uttalar sig för att industrigruppen JAS åtaganden i Norrbotten skall gälla nettotillskott av sysselsättning,

2. att riksdagen uttalar sig för att utöver tidigare åtaganden ansträngningarna ökas att skapa ytterligare sysselsättning i Norrbotten genom JAS-gruppen.

Utskottet

Riksdagen behandlade våren 1983 riktlinjerna för JAS-projektet (prop. 1982/83:119, FöU 9, rskr 271). I det sammanhanget begärdes i ett antal motioner, varav tre från vänsterpartiet kommunisterna, att projektet skulle avbrytas. Utskottet ansåg dock att JAS-projektet borde fortsätta. Riksdagen godkände också regeringens förslag därom. Vänsterpartiet kommunisterna har i år — dels under allmänna motionstiden, dels med anledning av proposition 112 — återkommit med denna begäran i motionerna 576 och 2754.

Försvarsministern har bedömt att de förutsättningar som låg till grund för beslut 1983 fortfarande gäller. *Utskottet* har inte något att invända mot vad försvarsministern anfört om JAS-projektet och anser att projektet skall fortsätta. Motionerna bör avslås.

I samband med försvarsbeslutet 1982, när riksdagen första gången tog ställning till JAS (prop. 1981/82:102 bil. 2, FöU 18, rskr 374), åtog sig de i Industrigruppen JAS (IG JAS) engagerade företagen att under en femårsperiod ta fram 800 nya arbetstillfällen, varav ca 100 i Norrbotten. Av försvarsministerns anförande framgår att det f. n. finns beslut om 850 sådana arbetstillfällen, varav 107 i Norrbotten.

Med anledning av att en av intressenterna i IG JAS planerat att lägga ned verksamheten vid ett dotterbolag i Norrbotten har den motionär som väckt motion 2755 (c) begärt att riksdagen skall uttala sig för att industrigruppens åtaganden i Norrbotten skall gälla nettotillskott av sysselsättning. Motionären vill också ha ett uttalande om ökade ansträngningar för att skapa ytterligare sysselsättning i Norrbotten genom JAS-gruppen.

Industriminister Thage Peterson har, med anledning av en fråga i riksdagen våren 1984 (fråga 1983/84:356), gjort en tolkning av IG JAS åtaganden på detta område. Han ansåg därvid att det gäller ett nettotillskott av sysselsättningstillfällen och att dessa åtaganden gäller gruppen som helhet. Enligt *utskottets* mening har frågan härigenom getts en sådan tolkning som motionären eftersträvat varför något uttalande av riksdagen inte är påkal-

lat. I sitt svar nämnde industriministern också att industrigruppens delägare förklarat sig beredda att fortsätta sina ansträngningar i syfte att skapa nya arbetstillfällen i sysselsättningssvaga regioner. Mot denna bakgrund anser utskottet att något uttalande av riksdagen inte heller är aktuellt i denna fråga. Motionen bör avslås. Utskottet förutsätter att industrin infriar gjorda utfästelser, vilket också försvarsministern understryker (s. 30) att regeringen lägger stor vikt vid.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:112 i denna del och med avslag på motionerna 1983/84:576, yrkande 2, och 1983/84:2754, yrkande 2, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet anför om JAS-projektet,
2. att riksdagen avslår motion 1983/84:2755 om arbetstillfällen i Norrbotten.

4 Vissa beredskapsfrågor

Regeringen har i proposition 1983/84:112 (s. 31—35) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anför om vissa beredskapsfrågor.

Föredragande statsrådet

Enligt försvarsministern måste det först inträffa någon allvarlig politisk förändring i Europa innan en konflikt övergår till ett militärt angrepp på Sverige. Vi kan enligt hans mening räkna med en politisk förvarning innan ett angrepp kan riktas mot vårt land. Detta motsäger inte att särskild hänsyn bör tas till det faktum att den tekniska utvecklingen har medfört att angrepp kan sättas in mot oss med kortare varsel än tidigare. Sålunda ökar enligt försvarsministerns mening kraven på en väl fungerande underrättelsetjänst, på att det militära försvaret kan mobiliseras snabbt och säkert samt på att det är i stridsdugligt skick direkt efter mobilisering. Det krävs också en ökad förmåga till stridsinsatser med fredsorganisationens resurser för att vår beredskap skall inge respekt och förtroende i omvärlden samt för att vår förmåga att genomföra en mobilisering med tillräcklig snabbhet även då stridshandlingar riktas mot oss skall vara trovärdig.

Överbefälhavaren har i sin programplan redovisat riktlinjer enligt vilka det militära försvarets beredskap stärks inom fredsorganisationens ram och inom ramen för överbefälhavarens nuvarande befogenheter. Försvarsministern konstaterar att överbefälhavarens planering (jämför prop. s. 31—32) väl stämmer överens med intentionerna i det senaste försvarsbeslutet.

Överbefälhavaren har också pekat på vissa svagheter i det nuvarande beredskapssystemet och hemställt om ökade befogenheter i vissa avseenden. Han har bl. a. föreslagit att regeringen skall delegera rätten att under högst tre dygn utnyttja förband ur det allmänna hemvärdet för försvars-, skydds- och bevakningsuppgifter samt, efter frivilligt åtagande, för ingripande i samband med incidenter. I denna fråga finns också förslag av utredningen om tillträdeskydd (Ds Fö 1983:11). Beredning av ärendet pågår inom regeringskansliet. Försvarsministern är därför inte beredd att slutgiltigt ange vilka förändringar i fråga om hemvärnspersonalens utnyttjande som han kommer att föreslå regeringen.

Överbefälhavaren har också föreslagit regeringen att införa sådana ändringar i förordningen (FFS 1978:44) om frivillig tjänstgöring vid försvarsmakten att han får rätt att teckna beredskapskontrakt med frivilliga. Totalt omfattar förslaget 4 000—7 000 kontrakt. Försvarsministern anmäler att han kommer att föreslå regeringen sådana författningsändringar att förslaget om beredskapskontrakt kan genomföras.

Försvarsministern är däremot inte beredd att tillstyrka förslag att till överbefälhavaren delegera rätten att inkalla repetitionsutbildningsförband i juli månad eller att inkalla värnpliktiga till beredskapsövning.

Motioner

1983/84:971 av Per Petersson m. fl. (m) såvitt gäller yrkande 7 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av en förbättrad beredskap inom såväl det militära försvaret som olika civila totalförsvarsmyndigheter.

1983/84:2754 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande 3 att riksdagen med ändring av proposition 1983/84:112 beslutar att uttala sig för att förslaget om att ge överbefälhavaren befogenhet att teckna kontrakt med frivilliga för viss tjänstgöring avslås.

Utskottet

Frågor om totalförsvarets beredskap behandlades i samband med försvarsbesluten 1977 (FöU 1976/77:13 s. 21) och 1982 (prop. 1981/82:102 bil. 2, FöU 18 s. 42).

Genom riksdagsbeslutet 1982 fastställdes inriktningen mot en högre beredskap, inte minst för det militära försvaret. Försvarsministern konstaterar i den nu aktuella propositionen att överbefälhavarens planering stämmer väl överens med denna inriktning.

Av propositionen framgår vilka typer av beredskapshöjande åtgärder som överbefälhavaren genomför inom ramen för sina befogenheter. Försvarsministern anmäler att det pågår beredning i regeringskansliet av förslag från överbefälhavaren och från en särskild utredning om tillträdes-

skydd angående hemvärnspersonalens utnyttjande i vissa situationer. Det ankommer på regeringen att besluta i denna fråga.

Vidare informerar försvarsministern om att han avser att föreslå regeringen sådana författningsändringar att överbefälhavarens förslag om beredskapskontrakt kan genomföras. Han anmäler också att han inte är beredd att tillstyrka ett förslag att regeringen till överbefälhavaren skulle delegera rätten att av beredskapsskäl inkalla repetitionsutbildningsförband i juli månad eller att inkalla värnpliktiga till beredskapsövning.

Motion 971 (m), som väcktes under den allmänna motionstiden, framhåller vikten av en bättre beredskap och innehåller synpunkter angående bl. a. repetitionsutbildningen och möjligheterna att snabbt flygtransportera förband till olika delar av landet.

Liksom försvarsministern anser utskottet att kraven ökar på en väl fungerande underrättelsetjänst och på olika former av beredskap. Enligt utskottets mening har beredskapsaspekter fått större tyngd såväl hos myndigheterna som i regeringens arbete.

Som framgår av försvarsministerns redogörelse bearbetas frågor om beredskap både på kort och lång sikt. Det sker både som ett genomförande av det senaste försvarsbeslutet och som förberedelser för 1987 års försvarsbeslut. Beredskapshänsyn ingår i direktiven för bl. a. 1983 års värnpliktsutbildningskommitté. En prövning enligt motion 971 av olika möjligheter till beredskapsförbättrande åtgärder måste därför anses pågå hos regeringen, myndigheter och kommittéer. Utskottet förutsätter att beslut fattas och åtgärder vidtas utan onödig fördröjning. Mer långsiktiga förändringar, för att t. ex. höja beredskapen inom ramen för arméns framtida utbildning, bör kunna beslutas senast i samband med nästa långsiktiga försvarsbeslut.

I detta sammanhang kan nämnas att statens arbetsgivarverk och vederbörande personalorganisationer nyligen har slutit ett avtal för vissa militära beredskaps- och insatssituationer. Avtalet gäller fr. o. m. den 1 april 1984 och reglerar bl. a. alla militära och civila arbetstagares skyldighet att fullgöra övertid i olika situationer.

I motion 2754 (vpk) vänder sig motionärerna mot att försvarsministern avser att föreslå regeringen sådana författningsändringar att överbefälhavarens förslag om beredskapskontrakt kan genomföras. Vänsterpartiet kommunisterna motsätter sig bestämt att någon militär myndighet får ökade befogenheter när det gäller att vidta beredskapshöjande åtgärder.

Utskottet ser däremot liksom försvarsministern positivt på förslaget om beredskapskontrakt och har heller inte något att invända beträffande förändringar i fråga om hemvärnspersonalens utnyttjande. Motion 2754 bör avslås i denna del.

Av det anförda framgår att utskottet delar försvarsministerns uppfattning att det inom försvarsmakten krävs en ökad förmåga till stridsinsatser med fredsorganisationens resurser för att vår beredskap skall inge respekt och förtroende i omvärlden. Beredskapsfrågorna bör enligt utskottets me-

ning behandlas med hög prioritet. Handlingsberedskapen inom totalförsvaret och hos den högsta ledningen har stor betydelse i sammanhanget. En motion om försvaret av Storstockholm har utskottet behandlat i det föregående. Proposition 1983/84:166 om totalförsvarets ledning och samordning i regeringskansliet samt informationsberedskapen m. m. har beredskapsanknytning och behandlas denna dag i ett särskilt betänkande.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:112 i denna del och med avslag på motion 1983/84:2754, yrkande 3, lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anförts om vissa beredskapsfrågor,
2. att riksdagen avslår motion 1983/84:971, yrkande 7, om ett uttalande av riksdagen om vikten av en bättre beredskap.

5 Vissa frågor rörande försvarsindustrin

Regeringen har i proposition 1983/84:112 (s. 36—40) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anförts om försvarsindustrin.

Föredragande statsrådet

Försvarsministern anför inledningsvis att det är väsentligt för Sveriges säkerhetspolitiska trovärdighet och för försvarsmaktens utformning att vi kan bedriva forskning samt ha industriell kapacitet för att inom landet utveckla, tillverka och underhålla försvarsmateriel. Svensk försvarsindustri har alltså, enligt försvarsministern, betydelse för våra strävanden att värna om neutralitet och territoriell integritet. Den ger oss vidare möjligheter att välja en svensk försvarsprofil och, inom vissa områden, att utveckla och tillverka försvarsmateriel under beredskap och krig.

Försvarsministern anför vidare bl. a.

- att han i huvudsak delar överbefälhavarens syn på försvarsindustrins fortsatta utveckling, som bl. a. innebär minskande beställningar och ökade svårigheter att hålla en jämn beläggning,
- att det är nödvändigt att svensk elektronikindustri också i framtiden har kompetens för att utveckla och tillverka viktigare försvarsmateriel och kan göra det i konkurrens med utlandet. Enligt försvarsministern bör möjligheterna för svensk industri att delta i större upphandlingar på detta område noga övervägas,
- att det är viktigt att inom landet behålla förmågan att utveckla kvalificerade robotar eller delsystem till robotar som är anpassade till våra speciella förhållanden,
- att det är viktigt med samordning av den offentliga upphandlingen av ny teknik, vilket totalt sett och på lång sikt borde leda till minskade kostnader för samhället,

- att regeringen har gett ut föreskrifter angående industriell samverkan vid upphandling av försvarsmateriel från utlandet,
- att de ändrade ekonomiska förutsättningarna för försvaret får stora konsekvenser för bl. a. sysselsättningen inom försvarsindustrin, vilket dock till del dämpas av det medelstillskott som föreslås i propositionen samt
- att konsekvenserna på vissa orter, där industrierna är särskilt beroende av beställningar från försvaret, kan bli sådana att särskilda industri- eller arbetsmarknadspolitiska åtgärder kan komma att krävas.

Motioner

1983/84:1181 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om att ett program utarbetas för civilt utnyttjande av resurser som kan frigöras genom nedskärningar av den militära produktionen och för att trygga sysselsättningen för de anställda.

1983/84:2757 av Gunnar Björk i Gävle m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 2 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande svensk försvarsindustri.

Utskottet

Enligt överbefälhavarens bedömning i programplan 84–89 kommer försvarets ekonomiska utrymme för materielbeställningar att minska kraftigt samtidigt som materielens livslängd ökar. Detta påverkar förnyelsen. För svensk industri kommer det därför att bli svårt att behålla bredden i produktionen av försvarsmateriel. Tillverkningsserierna blir kortare och längre tid förflyter mellan anskaffningstillfällena. Den minskade beställningsvolymen och brist på kontinuitet i beläggningen skapar också problem från kompetens- och effektivitetssynpunkt. Konkurrenssituationen för svensk försvarsindustri försämras. Enligt en studie som försvarsministern redovisar (s. 39) kommer antalet sysselsatta inom försvarsindustrin att reduceras högst avsevärt.

Ett led i att minska företagens beroende av försvarsbeställningarna är att försöka öka andelen civil produktion. Sådana strävanden har pågått under flera år. Särskilda lån (prop. 1979/80:115, NU 63, rskr 396) har bl. a. utgått till SAAB-Scania AB och Volvo flygmotor AB för att skapa möjligheter till en ökad andel civil produktion inom företagen. I budgetpropositionen år 1983 (prop. 1982/83:100 bil. 6, FöU 9, rskr 271) behandlades frågan om en större andel civil produktion i försvarsindustrin. Därvid anfördes bl. a. att det ankom på företagen själva att utveckla en sådan verksamhet och att försvarsutgifterna inte är beräknade att inrymma de merkostnader som någon form av bidrag till försvarsindustrierna skulle innebära. Riksdagen hade inget att erinra däremot.

Enligt vad utskottet inhämtat har försvarsmaterielindustrierna tagit sitt ansvar i denna fråga och strävar mot en större andel civil produktion. Utvecklingen går åt detta håll även om det tar tid att finna nya produkter, nya marknader, lägga om produktionen, m. m.

I motionerna 1181 (vpk) och 2757 (c) finns yrkanden som behandlar övergången till civil produktion inom försvarsindustrin. I motion 1181 begärs att ett program utarbetas för civilt utnyttjande av resurser som kan frigöras genom nedskärning av den militära produktionen och för att trygga sysselsättningen för de anställda. *Utskottet* anser, i likhet med vad försvarsministern anfört, att det är av stort värde att Sverige har en egen försvarsindustri. En ökande andel civil produktion hos varje företag kan vara ett skäl att minska beroendet av försvarets beställningar men ändå behålla kunnande och produktionsmöjligheter inom dessa industrier. Detta kan försvaret dra nytta av. Något statligt program för att reglera denna övergång vill utskottet inte förorda. Industrierna bör själva få göra de dispositioner som deras egen verksamhet skapar förutsättningarna för och behov av. Motion 1181 bör därför avslås. Utskottet vill inte heller förorda ökade statliga insatser för att påskynda denna omställning, som föreslås i motion 2757, eftersom utvecklingen går i den riktningen av egen kraft. Motionsyrkandet bör inte bifallas i denna del.

Motionärerna bakom motion 2757 begär även dels att staten bättre än hittills skall planera beställningarna till försvarsindustrin så att en jämnare beläggning erhålls, dels olika åtgärder för att behålla en kontinuerlig svensk utvecklings- och produktionskapacitet i fråga om robotar. Bland de åtgärder som föreslås är ökad samordning och ökat ansvar för industrierna som risktagare och finansiärer i långsiktiga projekt. *Utskottet* vill i detta sammanhang erinra om att 1984 års försvarskommitté bl. a. har till uppgift att överväga ambitionsnivån vad avser framtida tillgång till inhemsk kapacitet för forskning, utveckling och produktion för totalförsvarets räkning. Som underlag för kommitténs arbete skall överbefälhavaren bl. a. dels ge sin syn på fortsatt robotanskaffning, dels ta fram underlag för hur konsekvenserna för försvarsindustrin skall beaktas i planeringen. Utskottet anser att de frågor som motionärerna har tagit upp är viktiga för framtida svensk försvarsindustri och förutsätter att regeringen beaktar de fördelar som det innebär att behålla en inhemsk utveckling och produktion av robotar. Genom de utredningar som överbefälhavaren f. n. genomför och de överväganden som försvarskommittén kommer att göra tillför successivt allt bättre underlag för beslut om åtgärder. F. n. bör riksdagen enligt utskottets mening inte uttala sig om robotindustrin.

Utskottet har inte något att erinra mot vad försvarsministern har anfört om försvarsindustrin.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen avslår motion 1983/84:1181 och 1983/84:2757, yrkande 2 i denna del, om civil produktion inom försvarsindustrin,

2. att riksdagen avslår motion 1983/84:2757, yrkande 2 i denna del, om svensk robotindustri samt jämnare beläggning i svensk försvarsindustri,
3. att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet har anfört om försvarsindustrin.

6 Rörlig kredit för driften vid försvarsmaktens verkstäder, m. m.

Regeringen har i proposition 1983/84:112 (s. 41)

1. föreslagit riksdagen att godkänna att en rörlig kredit i riksgäldskontoret om 20 000 000 kr. ställs till försvarets materielverks förfogande,
2. berett riksdagen tillfälle att ta del av vad föredragande statsrådet har anfört om nya redovisningsregler för anskaffning av vissa förnödenheter och för driften vid försvarsmaktens verkstäder.

Föredragande statsrådet

Vid ersättningsanskaffning och försörjning med övningsammunition, speciallivsmedel, drivmedel och bränsle samt reservmateriel inom försvarsmakten redovisas enligt nu gällande föreskrifter inkomster och utgifter vid sidan av statsbudgeten över särskilda konton i försvarets kontoplan, s. k. avräkningskonton. På motsvarande sätt redovisas driften av försvarets verkstäder. De nuvarande bestämmelserna har setts över och försvarsministern avser föreslå regeringen att meddela nya redovisningsföreskrifter.

Genom de nya reglerna avses bl. a. regeringen och de programansvariga myndigheternas överblick och insyn i verksamheten förbättras och en ökad affärsmässighet och en bättre kapitalanvändning främjas. Verkstädernas rörelsekapital förutsätts enligt de nya redovisningsreglerna till en del bestå av rörlig kredit i riksgäldskontoret. Denna bör t. v. vara 20 milj. kr., vilket motsvarar 2,5 % av verkstädernas omslutning under budgetåret 1982/83.

Utskottet

Utskottet har ingen erinran mot vad föredragande statsrådet har anfört om nya redovisningsregler och föreslår att riksdagen godkänner att den föreslagna rörliga krediten i riksgäldskontoret ställs till försvarets materielverks förfogande.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen godkänner att en rörlig kredit i riksgäldskontoret om 20 000 000 kr. ställs till försvarets materielverks förfogande,
2. att riksdagen lämnar utan erinran vad föredragande statsrådet

har anfört om nya redovisningsregler för anskaffning av vissa förnödenheter och för driften vid försvarsmaktens verkstäder.

7 Ekonomiska resurser för det militära försvaret

Regeringen har i proposition 1983/84:112 (s. 42—50) föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad föredragande statsrådet har förordat i fråga om planeringsram för det militära försvaret under perioden 1984/85—1988/89,

2. för budgetåret 1984/85 fastställa utgiftsramen för det militära försvaret till 19 535 720 000 kr. i prisläget februari 1983,

3. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1984/85 med hänsyn till prisutvecklingen enligt försvarsprisindex med beaktande av tidigare riksdagsbeslut (prop. 1983/84:40, FöU 7, rskr 88) och av växelkursförändringar m. m. efter februari 1983,

4. bemyndiga regeringen att justera lämnade beställningsbemyndiganden med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,

5. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1984/85 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramen för budgetåret 1983/84,

6. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1984/85 medge överskridande av utgiftsramen för det militära försvaret samt av lämnade beställningsbemyndiganden, om det behövs av konjunktur- eller beredskapsskäl.

Föredragande statsrådet

Planeringsram för perioden 1984/85—1988/89

Det militära försvarets köpkraft har minskat kraftigt till följd av växelkursförändringar efter februari 1981, som var det prisläge 1982 års försvarsbeslut angavs i. Bl. a. har den priskompensation som utgår i enlighet med försvarsprisindex inte varit tillräcklig för att kompensera för den köpkraftsförlust som försvaret åsamkats på grund av dollarkursens kraftiga uppgång.

Det beslut som riksdagen fattade år 1983 beträffande det militära försvarets fortsatta utveckling (prop. 1982/83:100 bil. 6, FöU 9, rskr 271) avsåg dels verksamhetens innehåll, dels den ekonomiska ram inom vilken detta innehåll skulle förverkligas. Enligt försvarsministerns mening kan det inte vara rimligt att stora förändringar på den internationella valutamarknaden skall få betydande konsekvenser för försvarets faktiska utveckling. Han anser det inte heller vara rimligt att man i försvarets planering skall förutse och avdela reserver för minskande köpkraft till följd av sådana exceptionella växelkursförändringar.

Försvarsministern understryker att försvaret givetvis, liksom andra köpare, bör anpassa sina inköp med hänsyn till förändringar i priser och växelkurser.

Växelkursförändringarnas inverkan på det militära försvarets köpkraft har beräknats av flera av varandra oberoende bedömare. En särskild utredningsman har utifrån vissa antaganden uppskattat den långsiktiga effekten av växelkursförändringar mellan februari 1981 och februari 1983 till något över 400 milj. kr. per budgetår. Försvarets forskningsanstalt har som ett troligt alternativ angett en minskning av köpkraften om ca 500 milj. kr. per budgetår. Beräkningar inom regeringskansliet ger vid handen att det militära försvaret till följd av växelkursförändringar och utländsk prisutveckling har förlorat ungefär 500 milj. kr. i köpkraft per budgetår vid en omräkning av försvarets utgiftsram från prisläget februari 1981 till prisläget februari 1983. Beräkningarna bygger på en jämförelse mellan gällande försvarsprisindex och en index i vilken hänsyn har tagits såväl till utvecklingen av växelkurserna för flera av de valutor som är viktiga för försvaret som till prisutvecklingen i flera av de länder som försvaret köper materiel från. Dessutom har den internationella utvecklingen av oljepriser-
na samt devalveringens genomslag i den svenska prisutvecklingen beaktats.

Försvarsministern förordar att försvarsprisindex under återstoden av innevarande försvarsbeslutsperiod kompletteras med hänsyn till de faktorer som han har nämnt för att kompensera det militära försvaret för löne-, pris- och växelkursförändringar fr. o. m. februari 1983. Detta — uttalar han — bör gälla både för omräkningen av basbeloppet från ett februari-prisläge till nästa och vid beräkningen av de prisregleringsmedel som fördelas under löpande budgetår.

Priskompensationssystemet efter innevarande försvarsbeslutsperiod kommer att ses över av 1984 års försvarskommitté.

Den förlust av köpkraft som försvaret drabbats av har resulterat i omfattande begränsningar av verksamhet och materielanskaffning i förhållande till tidigare planering. Mot bakgrund av sina prioriteringar i fråga om krigsorganisationens utveckling och de begränsningar som han i detta avseende inte anser sig kunna förorda krävs det i nuvarande situation enligt försvarsministerns mening ett medelstillskott till försvaret för att undvika att vitala delar av vår försvarsförmåga skall gå förlorade. Detta tillskott har han bl. a. med hänsyn till den för försvaret ogynnsamma växelkursutvecklingen beräknat till 600 milj. kr., att ingå i det basbelopp som han förordar för budgetåret 1984/85. Vid sin beräkning av den särskilda kompensationen har försvarsministern tagit hänsyn till de besparingar som efter hand kan vara möjliga att erhålla genom en lämplig omfördelning av importen. Den årsvisa planeringsramen för överbefälhavarens programplanering för perioden 1985/86—1989/90 blir därmed 19 530 milj. kr.

Med basbeloppet och utgiftsramen som grund beräknar försvarsminis-

tern planeringsramen för perioden 1984/85—1988/89 enligt vad som framgår av följande tabell (pris-, löne- och växelkursläge februari 1983; milj. kr.):

	Budgetår					1984/85— 1988/89
	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	
Basbelopp	19 530	19 530	19 530	19 530	19 530	97 650
Justering	6	—	—	—	—	6
Planeringsram	19 536	19 530	19 530	19 530	19 530	97 656

Försvarsministern anmäler att han avser att föreslå regeringen att ge överbefälhavaren i uppdrag att jämsides med den programplan som lämnas in hösten 1984 redovisa en särskild och detaljerad analys av flygvapnets ekonomi fram till sekelskiftet. Innan analysen föreligger är det enligt hans mening nödvändigt med återhållsamhet vad gäller nya utgiftsåtaganden inom flygvapnet.

Ramberäkning för budgetåret 1984/85 m. m.

I enlighet med gällande metod för ramberäkningarna och med hänvisning till vad han har anfört om ett medelstillskott till det militära försvaret beräknar försvarsministern utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1984/85 till 19 535 720 000 kr. i prisläget februari 1983. Till detta kommer beräknad kompensation för pris- och löneökningar enligt försvarsprisindex med de begränsningar i detta avseende som riksdagen har beslutat om hösten 1983 (prop. 1983/84:40 bil. 2, FöU 7, rskr 88) samt med beaktande av växelkursförändringar m. m. efter februari 1983 enligt vad försvarsministern har förordat.

Motioner

1983/84:2216 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) såvitt gäller yrkande 1 att riksdagen uttalar sig för att gällande försvarsram skall ligga kvar men att kompensation — i efterskott för varje budgetår — ges för sådana valutakursförändringar som inte kan täckas in genom nuvarande priskompensationssystem, varigenom den i 1982 års försvarsbeslut avsedda försvarseffekten i allt väsentligt bör kunna bibehållas.

1983/84:2754 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkande 4 att riksdagen med ändring av proposition 1983/84:112 beslutar att anslaget till det militära försvaret för budgetåret 1984/85 fastställs till 18 935 692 000 kr.

1983/84:2757 av Gunnar Björk i Gävle m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 6 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande utnyttjande av medel för byggnadsobjekt inom försvarets område.

Utskottet

Med utgångspunkt i en analys av det militära försvarets ekonomiska situation och på grundval av resultaten av överläggningar mellan företrädare för de partier som är representerade i försvarsutskottet föreslår regeringen att utgiftsramen för budgetåret 1984/85 bestäms till 19 535 720 000 kr. Detta är 600 milj. kr. mer än vad som följer av en tillämpning av 1982 års försvarsbeslut med den inriktning som riksdagen beslutade år 1983. Samma nivå för varje budgetår förordar försvarsministern som planeringsram för 5-årsperioden.

Beträffande ekonomiska resurser föreslår regeringen vidare att försvarsprisindex (FPI) under återstoden av innevarande försvarsbeslutsperiod kompletteras så att prisregleringen medför kompensation för löne-, pris- och växelkursförändringar fr. o. m. februari 1983. Detta avses gälla både för omräkningen av basbeloppet från ett februariprisläge till nästa och vid beräkningen av de prisregleringsmedel som fördelas under löpande budgetår.

För budgetåret 1984/85 kan riksdagens beslut (prop. 1983/84:40 bil. 2, FöU 7, rskr 88) om automatikbegränsning av försvarsutgifterna under år 1984 komma att minska de ekonomiska resurserna (priskompensationen). Detta blir fallet om FPI under år 1984 ökar mer än 4 % (jfr FöU 1983/84:7 s. 1–2).

Det av regeringen föreslagna tillskottet av ekonomiska resurser riktas mot åtgärder för krigsorganisationens fortsatta utveckling som utskottet har behandlat i det föregående. *Utskottet* tillstyrker att riksdagen beslutar om utgiftsram för nästa budgetår och om planeringsram för femårsperioden i enlighet med regeringens förslag. För återstoden av den period som omfattas av 1982 års försvarsbeslut, dvs. budgetåren 1984/85–1986/87, innebär detta att resurserna ökar med (3×600) 1 800 milj. kr. i pris-, löne- och växelkursläge februari 1983.

Utskottet tillstyrker också att FPI under återstoden av försvarsbeslutsperioden kompletteras i enlighet med vad försvarsministern har uttalat. I denna del finns följande anmärkning i partiöverenskommelsen:

Denna kompletterande prisreglering beräknas, med hänsyn till hittills gällande förutsättningar, till ca 400 milj. kr. under försvarsbeslutsperioden. Det sammanlagda tillskottet motsvarar därför totalt ca 2 200 milj. kr.

Av utskottets ställningstaganden beträffande basbeloppen och priskompensationssystemet framgår att utskottet avstyrker att riksdagen bifaller motion 2216 (fp) i denna del. Motionens syfte torde bli tillgodosett om riksdagen bifaller regeringens förslag. Motion 2754 (vpk) bör avslås i denna del, eftersom motionärerna förordar en lägre ekonomisk nivå än den som utskottet här tillstyrker.

För priskompensation under budgetåret 1984/85 har försvarsministern beräknat 1 650 000 000 kr., vilket bland anslagsfrågorna i ett senare avsnitt

föreslås som prisregleringsanslag för det militära försvaret. Beloppet är mindre än det belopp — 1 800 000 000 kr. — som preliminärt angavs i budgetpropositionen och motsvarar en prisutveckling enligt FPI från februari 1983 till medelprisläget för 1984/85 om ca 8,45 %. Även med beaktande av automatikbegränsningen för år 1984 framstår detta som ett mycket försiktigt antagande om prisutvecklingen (jfr FöU 1980/81:19 s. 36—37). Eftersom prisregleringsanslaget är ett förslagsvis betecknat täckningsanslag uppstår emellertid inga budgettekniska komplikationer om FPI ökar med mer än 8,45 % under den ifrågavarande perioden om inemot två år. Någon minskning av anslaget i förhållande till regeringens förslag kan dock inte tillstyrkas. Utskottet behandlar ett motionsyrkande härom bland anslagsfrågorna.

I motion 2757 (c) förordas att medel till sysselsättningsskapande åtgärder utöver utgiftsramen används till byggnadsobjekt som finns redovisade i budgetpropositionen 1983.

Inom det militära försvaret upprättar berörda myndigheter förutom en ordinarie byggnadsplan även en s. k. AMS-plan. En AMS-plan upptar projekt ur den ordinarie byggnadsplanen som kan tidigareläggas om man får disponera andra än ordinarie medel. För nästa budgetår föreslår regeringen att medel sammanlagt får disponeras för sysselsättningskapande åtgärder i form av byggnadsarbeten utöver utgiftsramen till ett belopp av 50 milj. kr. Förslaget innebär en ökning med 10 milj. kr. jämfört med innevarande budgetår.

Utskottet har inte något att invända mot regeringens förslag i denna del. Motionärernas önskemål tillgodoses med gällande regler och motion 2757 bör därför inte bifallas i denna del.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:112 i denna del och med avslag på motion 1983/84:2216, yrkande 1, godkänner vad föredragande statsrådet har förordat i fråga om planeringsram för det militära försvaret under perioden 1984/85—1988/89,
2. att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:112 i denna del och med avslag på motion 1983/84:2754, yrkande 4, för budgetåret 1984/85 fastställer utgiftsramen för det militära försvaret till 19 535 720 000 kr. i prisläget februari 1983,
3. att riksdagen bemyndigar regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1984/85 med hänsyn till prisutvecklingen enligt försvarsprisindex med beaktande av tidigare riksdagsbeslut (prop. 1983/84:40, FöU 7, rskr 88) och av växelkursförändringar m. m. efter februari 1983,
4. att riksdagen avslår motion 1983/84:2757, yrkande 6, om utnyttjande av medel för sysselsättningskapande åtgärder,
5. att riksdagen bemyndigar regeringen att justera lämnade beställ-

ningsbemyndiganden med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex,

6. att riksdagen bemyndigar regeringen att justera utgiftsramen för det militära försvaret för budgetåret 1984/85 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramen för budgetåret 1983/84,
7. att riksdagen bemyndigar regeringen att under budgetåret 1984/85 medge överskridande av utgiftsramen för det militära försvaret samt av lämnade beställningsbemyndiganden, om det behövs av konjunktur- eller beredskapsskäl.

8 Anslagsfrågor för det militära försvaret

FJÄRDE HUVUDTITELN

Regeringen har i proposition 1983/84:112 (s. 51—115) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1984/85 anvisa medel, lämna beställningsbemyndiganden m. m. enligt följande sammanställning.

Anslag		Belopp (kr.)
B 1. Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet (prop. 1983/84:112 s. 53—57)	förslagsanslag	5 200 000 000
B 2. Arméförband: Materielanskaffning (prop. 1983/84:112 s. 58—61)	bemyndigande	1 332 500 000
	förslagsanslag	1 310 000 000
B 3. Arméförband: Anskaffning av anläggningar (prop. 1983/84:112 s. 61—67)	godkännande	"
	förslagsanslag	415 000 000
B 4. Arméförband: Forskning och utveckling (prop. 1983/84:112 s. 67—69)	bemyndigande	647 500 000
	förslagsanslag	300 000 000
C 1. Marinförband: Ledning och förbandsverksamhet (prop. 1983/84:112 s. 70—75)	förslagsanslag	1 645 000 000
C 2. Marinförband: Materielanskaffning (prop. 1983/84:112 s. 75—78)	bemyndigande	1 026 000 000
	förslagsanslag	1 140 000 000
C 3. Marinförband: Anskaffning av anläggningar (prop. 1983/84:112 s. 78—82)	förslagsanslag	136 000 000
C 4. Marinförband: Forskning och utveckling (prop. 1983/84:112 s. 83—84)	bemyndigande	269 000 000
	förslagsanslag	110 000 000
D 1. Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet (prop. 1983/84:112 s. 85—91)	förslagsanslag	2 775 900 000

¹⁾ Avser upphörande av skyldighet att lösa in fastigheter på Revingehed

Anslag		Belopp (kr.)
D 2. Flygvapenförband: Materielan- skaffning (prop. 1983/84:112 s. 91—95)	bemyndigande förslagsanslag	1 540 400 000 2 521 528 000
D 3. Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar (prop. 1983/84:112 s. 95—100)	förslagsanslag	220 000 000
D 4. Flygvapenförband: Forskning och utveckling (prop. 1983/84:112 s. 100—102)	bemyndigande förslagsanslag	1 184 100 000 1 308 000 000
E 1. Operativ ledning m. m.: Ledning och förbandsverksamhet (prop. 1983/84:112 s. 105—107)	förslagsanslag	588 600 000
E 2. Operativ ledning m. m.: Materielan- skaffning (prop. 1983/84:112 s. 108—109)	bemyndigande förslagsanslag	214 400 000 122 000 000
E 3. Operativ ledning m. m.: Anskaff- ning av anläggningar (prop. 1983/ 84:112 s. 110—113)	förslagsanslag	108 000 000
F 19. Reglering av prisstegringar för det militära försvaret (prop. 1983/ 84:112 s. 114—115)	förslagsanslag	1 650 000 000

Motioner

1982/83:727 av Anders Svärd (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen har anförts om behovet av ändamålsenliga utbildningsanordningar för hemvärnets strid i tät bebyggelse.

1982/83:1242 av Eric Hägelmark (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen har anförts om behovet av ändamålsenliga utbildningsanordningar för hemvärnets strid i tät bebyggelse.

1982/83:1795 av Thure Jadgetig (s) och Maj-Lis Landberg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av ändamålsenliga utbildningsanordningar för hemvärnet.

1983/84:576 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkandet 4 a) att riksdagen med anledning av proposition 1983/84:100, bilaga 6, beslutar att under punkten F 19. Regleringar av prisstegringar för det militära försvaret avslå anslag om 1 800 000 000 kr.

1983/84:1564 av Sven-Erik Nordin m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en snabbare modernisering av hemvärnets beväpning.

1983/84:1568 av Ivar Virgin (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om ett system för tilldelning av terrängfordon till hemvärn.

1983/84:2267 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) såvitt gäller yrkande 6 att riksdagen begär att regeringen ser över principerna för markanskaffning i enlighet med motionen.

Utskottet

Utskottet har i det föregående tagit ställning till verksamheten inom det militära försvarets utgiftsram under budgetåret 1984/85. I detta avsnitt behandlar utskottet anslag för denna verksamhet på grundval av propositionen och de till avsnittet hänfödda motionerna. Utskottet kommer i det följande att uppehålla sig vid dessa motionsyrkanden. I övrigt framgår utskottets ställningstaganden av utskottets hemställan.

Hemvärnets verksamhet finansieras från anslag inom huvudprogrammet Arméförband. Utskottet vill därför här behandla några motioner rörande hemvärnets anslutning till dessa anslag.

Motionerna 727 (c), 1242 (fp) och 1795 (c) från föregående riksmöte gäller hemvärnets behov av utbildningsanordningar för att kunna öva strid i tät bebyggelse. Regeringen bör enligt motionärerna vidta åtgärder så att hemvärnets stridsskola kan förses med sådana anordningar.

På uppdrag av chefen för armén har *rikshemvärnschefen* yttrat sig över motionerna. Han framhåller att behovet av anläggningar för utbildning i strid i tät bebyggelse är stort vid hemvärnets stridsskola liksom vid övriga stridsskolor och förband.

Utskottet delar motionärernas av rikshemvärnschefen stödda uppfattning att det skulle vara önskvärt att vid hemvärnets stridsskola ha tillgång till anläggningar som gör det möjligt att öva strid i tät bebyggelse.

Som rikshemvärnschefen framhåller finns emellertid liknande behov även vid andra skolor och förband. Därtill måste inom ramen för tillgängliga medel också andra angelägna behov tillgodoses. Detta gör avvägningar för fördelning av resurser nödvändiga. Sådana avvägningar bör enligt utskottets mening i första hand ankomma på berörda myndigheter.

Utskottet har genom studiebesök informerat sig om utbildningen inom armén för strid i tät bebyggelse. Det är utskottets uppfattning att nuvarande brister kommer att undanröjas utan att riksdagen nu gör ett särskilt uttalande. Ifrågasvarande motioner bör därför inte bifallas.

Motionerna 1564 (c) och 1568 (m) gäller också förbättrade betingelser för hemvärnets verksamhet. I motion 1564 föreslås att ytterligare 40 milj. kr. avsätts för hemvärnets materielbehov för att göra en snabbare modernisering av hemvärnets beväpning möjlig. Motion 1568 tar sikte på en förbättrad tilldelning till hemvärnets av terrängfordon. Motionären anser att övertaliga fordon, som eljest säljs, bör kunna användas för ändamålet.

Överbefälhavaren, vars synpunkter utskottet inhämtat, har uppgivit att chefen för armén saknar resurser för de föreslagna åtgärderna. Äldre terrängfordon, bl. a. sådana som avses i motion 1568, avses bli placerade i olika bristområden, främst Övre Norrland och Gotland.

Utskottet anser att de förordade förbättringarna i och för sig är önskvärda men kan av samma skäl som överbefälhavaren anfört inte biträda förslagen. Motionerna 1564 och 1568 bör inte bifallas.

I motion 2209 (c) föreslås en översyn av principerna för anskaffning av övningsmark. Motionärerna anser att en sådan översyn behövs, eftersom fortifikationsförvaltningen på sina håll bedriver en aktiv upphandling av mark.

Medel för anskaffning av mark är i proposition 112 beräknade under följande anslag:

Arméförband: Anskaffning av anläggningar	6,25 milj. kr.
Marinförband: "	1,5 " "
Flygvapenförband: "	1,0 " "
Operativ ledning: "	0,6 " "
Summa	9,35 milj. kr.

Av nämnda medel avses ca 4 milj. kr. för att fullfölja anskaffning av övnings- och skjutfält i enlighet med tidigare riksdagsbeslut. Återstoden avses för diverse mindre markförvärv och oförutsedda utgifter. Dessa medel används för smärre kompletteringsköp för fredsorganisatoriska ändamål, bl. a. för s. k. läglighetsköp i anslutning till redan förvärvad mark för att åstadkomma rationella ägo gränser. De flesta sådana förvärv görs av fortifikationsförvaltningen utan stöd av särskilda regeringsbeslut. Regler för sådana förvärv finns intagna i gällande regleringsbrev från regeringen. I annat fall än när regeringen har fattat särskilt beslut om markanskaffning får mark för försvarsmaktens förvärvas endast under förutsättning att den ligger i omedelbar anslutning till fastighet som ägs av staten eller om den behövs för uppförande av byggnad eller anläggning för försvaret och kostnaden för varje särskilt förvärv inte överstiger 1 milj. kr.

Utskottet utgår från att den översyn som förordas i propositionen avser markförvärv som fortifikationsförvaltningen gör med tillämpning av nyssnämnda föreskrifter. Av föreskrifterna framgår de principer som skall gälla för sådana förvärv. Dessa behöver enligt utskottets mening inte göras till föremål för översyn. Motionsyrkandet bör avslås.

Utskottet vill i detta sammanhang påminna om sitt uttalande i annat sammanhang (FöU 1983/84:12) att jordbruks- och skogsmark som ägs av staten för försvarsmaktens räkning och inte längre behövs för försvarsmaktens verksamhet bör avyttras för att tillgodose jord- och skogsnäringarnas behov av mark. Utskottet räknar med att markförvärv för försvarsmaktens räkning görs utifrån grundprincipen att det skall föreligga ett

dokumenterat behov av den aktuella marken för försvarsmaktens verksamhet. De föreskrifter som gäller förvärv varom här är fråga präglas också av en sådan grundsyn.

Ett av yrkandena i motion 576 (vpk) gäller anslaget Reglering av prisstegringar för det militära försvaret. Motionen väcktes redan under den allmänna motionstiden. Budgetpropositionen innehöll i den delen endast förslag att riksdagen i avbidan på särskilt förslag skulle beräkna 1 800 milj. kr. för ändamålet. Motionsyrkandet behandlas här som riktat mot det förslag till anslagsbelopp som regeringen sedermera har lämnat i proposition 112. Enligt motionärerna bör riksdagen inte anvisa några medel till prisreglering.

Utskottet har i det föregående behandlat de ekonomiska resurserna för det militära försvaret, bl. a. för nästa budgetår. I det sammanhanget har utskottet berört prisregleringsanslagets storlek. Motion 576 bör avslås i denna del.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *Arméförband: Ledning och förbandsverksamhet*
  - a. att riksdagen avslår motionerna 1982/83:727, 1982/83:1242 och 1982/83:1795 om utbildningsanordningar för hemvärnets,
  - b. att riksdagen för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 5 200 000 000 kr.,
2. beträffande *Arméförband: Materielanskaffning*
  - a. att riksdagen avslår motion 1983/84:1564 om hemvärnets beväpning,
  - b. att riksdagen avslår motion 1983/84:1568 om tilldelning av terrängfordon till hemvärnets,
  - c. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för arméförband får läggas ut inom en kostnadsram av 1 332 500 000 kr.,
  - d. att riksdagen för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 1 310 000 000 kr.,
3. beträffande *Arméförband: Anskaffning av anläggningar*
  - a. att riksdagen godkänner vad föredragande statsrådet har förordat om upphävande av statens skyldighet att lösa in fastigheter inom pansarövningsfältet i Revingehed,
  - b. att riksdagen för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 415 000 000 kr.,
4. beträffande *Arméförband: Forskning och utveckling*
  - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att utvecklingsarbete för arméförband får beställas inom en kostnadsram av 647 500 000 kr.,
  - b. att riksdagen för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 300 000 000 kr.,
5. att riksdagen till *Marinförband: Ledning och förbandsverksam-*

- het för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 1 645 000 000 kr.,
6. beträffande *Marinförband: Materielanskaffning*
    - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 1 026 000 000 kr.,
    - b. att riksdagen för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 1 140 000 000 kr.,
  7. att riksdagen till *Marinförband: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 136 000 000 kr.,
  8. beträffande *Marinförband: Forskning och utveckling*
    - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att utvecklingsarbete för marinförband får beställas inom en kostnadsram av 269 000 000 kr.,
    - b. att riksdagen för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 110 000 000 kr.,
  9. att riksdagen till *Flygvapenförband: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 2 775 900 000 kr.,
  10. beträffande *Flygvapenförband: Materielanskaffning*
    - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för flygvapenförband får läggas ut inom en kostnadsram av 1 540 900 000 kr.,
    - b. att riksdagen för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 2 521 528 000 kr.,
  11. att riksdagen till *Flygvapenförband: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 220 000 000 kr.,
  12. beträffande *Flygvapenförband: Forskning och utveckling*
    - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att utvecklingsarbete för flygvapenförband får beställas inom en kostnadsram av 1 184 100 000 kr.,
    - b. att riksdagen för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 1 308 000 000 kr.,
  13. att riksdagen till *Operativ ledning m. m.: Ledning och förbandsverksamhet* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 588 600 000 kr.,
  14. beträffande *Operativ ledning m. m.: Materielanskaffning*
    - a. att riksdagen bemyndigar regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för operativ ledning m. m. får läggas ut inom en kostnadsram av 214 400 000 kr.,
    - b. att riksdagen för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 122 000 000 kr.,

15. att riksdagen till *Operativ ledning m. m.: Anskaffning av anläggningar* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 108 000 000 kr.,
16. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1983/84:576, yrkande 4 a, till *Reglering av prisstegringar för det militära försvaret* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 1 650 000 000 kr.,
17. att riksdagen avslår motion 1983/84:2209, yrkande 6, om översyn av principer för markanskaffning.

9 Anslag till flygtekniska försöksanstalten

Regeringen har i proposition 1983/84:112 (s. 116—122) föreslagit riksdagen att till Flygtekniska försöksanstalten för budgetåret 1984/85 anvisa ett förslagsanslag av 9 400 000 kr.

Föredragande statsrådet

Försvarsministern redovisar bl. a. att flygtekniska försöksanstaltens (FFA) uppdragsvolym inom området vinötunnelprov beräknas minska på grund av att FFA:s vindtunnlar är omoderna. Intäkterna inom detta område, som finansieras genom uppdragen, sjunker vilket ger underskott i verksamheten. FFA kommer som en följd därav att tvingas minska sin personal.

Försvarsministern anger att han har beräknat ökade medel till primäruppdraget Tillämpad forskning för att behålla kontinuiteten och kompetensen hos FFA. Han har också beräknat ett engångsbelopp om 2,7 milj. kr. för ett förbättrat säkerhetsskydd. En fråga om ny telefonväxel håller han öppen i avvaktan på utredning av statskontoret.

Utskottet

Utskottet erinrar om att inriktningen av den flygtekniska forskningen behandlas utförligare av utskottet i betänkande FöU 1983/84:19 med anledning av årets forskningsproposition (prop. 1983/84:107). I det betänkandet behandlas frågor om inriktningen av FFA:s fortsatta verksamhet samt om dess vindtunnelresurser och tekniska utrustning i övrigt. Ett flygtekniskt råd skall inrättas för att främja och samordna den flygtekniska forskningen. I rådet skall ingå företrädare för civila och militära flygtekniska sektororgan, högskolor, FFA och industrin.

Anslag till flygtekniska försöksanstalten inräknas inte i någon utgiftsram.

Utskottet har inte något att invända mot regeringens förslag och hemställer

att riksdagen under fjärde huvudtiteln till *Flygtekniska försöksanstalten* för budgetåret 1984/85 anvisar ett förslagsanslag av 9 400 000 kr.

Stockholm den 10 maj 1984

På försvarsutskottets vägnar

PER PETERSSON

Närvarande: Per Petersson (m), Olle Göransson (s), Roland Brännström (s), Gunnar Björk i Gävle (c), Åke Gustavsson (s), Göthe Knutson (m), Evert Hedberg (s), Karl-Erik Svartberg (s), Olle Aulin (m), Ulla Ekelund (c), Mats Olsson (s), Anita Bråkenhielm (m), Eric Hägelmark (fp), Inge Carlsson (s) och Irène Vestlund (s).

Reservationer

1 Det militära försvarets fortsatta utveckling (punkt 2)

Eric Hägelmark (fp) anser beträffande *krigsorganisationens utveckling m. m.*

dels att den del av utskottets anförande som på s. 16 börjar "Gällande principer" och slutar "års försvarskommitté" bort ha följande lydelse:

Det militära försvaret kallar f. n. in ca 2 000 "extra" värnpliktiga per år för att reducera de köer som uppstått på grund av tidigare stora årskullar. Dessa "extra" värnpliktiga behövs inte för omsättningen av krigsorganisationen utan motivet för utbildningen är värnpliktsocialt.

Det militära försvaret har stora krav på rationaliseringar och besparingar. *Utskottet* anser därför att den värnpliktsociala åtgärden att kalla in 2 000 "extra" värnpliktiga till militär utbildning skulle kunna göras på ett billigare sätt genom direkt överföring till civilförsvaret. Utöver avsevärt lägre utbildningskostnader skulle åtgärden medföra en förnyring av civilförsvarets personal samt möjligheter till ytterligare reduktion av arméns fredsorganisation. Regeringen bör därför i enlighet med yrkandet i motion 2210 snarast vidta en sådan omläggning av totalförsvarets personalförsörjning. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 27) i moment 1 h bort ha följande lydelse:

1. beträffande *krigsorganisationens utveckling m. m.*
  - h. att riksdagen med bifall till motion 1983/84:2210 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om totalförsvarets personalförsörjning.

2 Det militära försvarets fortsatta utveckling (punkt 2)

Gunnar Björk (c) och Ulla Ekelund (c) anser beträffande *fredsorganisationens utveckling*

dels att den del av utskottets anförande som på s. 18 börjar "Utskottet har" och slutar "aktuella delar" bort ha följande lydelse:

Utskottet har valt att i detta sammanhang behandla motionerna 2209 (c) och 2757 (c) i vilka begärs att riksdagen uttalar sig för att fredsorganisationen bör omfatta minst en försvarsmyndighet per län/landskap, något som 1984 års försvarskommitté enligt motionärerna bör beakta.

Med hänsyn till behovet av fortsatta rationaliseringar inom det militära försvaret och till det faktum att värnpliktskullarna minskar är risken överhängande att ytterligare försvarsmyndigheter måste avvecklas. Den inriktning som denna avveckling bör ha på lång sikt skall övervägas av

1984 års försvarskommitté. Underlag för sådana bedömningar tas nu fram av överbefälhavaren.

Utan en genomtänkt grundsyn på fredsorganisationsutvecklingen kan vissa ytterligare regioner med tiden komma att bli helt utan militär myndighet i fred. *Utskottet* anser att en sådan utveckling medför brister bl. a. för beredskapen i regionen och när det gäller samarbetet mellan civila och militära myndigheter. Mot denna bakgrund anser utskottet att försvarskommittén bör utreda förutsättningarna för en inriktning i fortsättningen att ha kvar minst en militär myndighet per län/landskap i enlighet med vad som framförts i motionerna 2209 och 2757. Vad utskottet nu har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan (s. 28) i moment 3 c bort ha följande lydelse:

3. beträffande *fredsorganisationens utveckling*
  - c. att riksdagen med anledning av motionerna 1983/84:2209, yrkande 3, och 1983/84:2757, yrkande 3, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört om en militär myndighet per län/landskap.

Särskilda yttranden

I Det militära försvarets fortsatta utveckling (punkt 2) — krigsorganisationens utveckling m. m.

av Per Petersson, Göthe Knutson, Olle Aulin och Anita Bråkenhielm (alla m).

I motion 1983/84:971 redovisas moderata samlingspartiets principiella syn på vissa frågor inom säkerhets- och försvarspolitik. Utskottet konstaterar i betänkandet att den svenska nationen står enad kring de säkerhetspolitiska principerna och att detta är en ovärderlig tillgång. Mot bakgrund av uttalanden i bl. a. motion 971 konstateras också att det råder stor enighet om bedömningen av landets säkerhetspolitiska situation.

Det svenska militära försvarets styrka har under det senaste decenniet försvagats jämfört med omvärlden. Detta har skett samtidigt som det nordiska området har vuxit i strategisk betydelse och den militära aktiviteten runt vårt land ökat. Vi finner detta allvarligt och anser liksom motionärerna bakom motion 971 att de försvarspolitiska ambitionerna bör återföras till vad 1982 års försvarsbeslut innebar.

Den partiöverenskommelse som ligger till grund för proposition 1983/84:112 är glädjande. Den är ett tecken på att de partier som är representerade i försvarsutskottet inser vilka krav den säkerhetspolitiska utvecklingen ställer på försvarsmaktens krigsorganisation. Man måste dock beklaga att det ekonomiska tillskott som överenskommelsen innebär inte medger

en återgång till planeringen enligt försvarsbeslutet. Vi räknar med att den säkerhetspolitiska utvecklingen i vår omvärld — om den inte förändras till det bättre — senare kommer att leda till ytterligare beslut om medelstillskott när det gäller försvarsmakten och totalförsvaret i övrigt.

Liksom utskottet tillstyrker vi alltså att riksdagen nu fattar sådana beslut om krigsorganisation och ekonomiska resurser att utvecklingen mera styrs av en ansvarsfull planering än av inflation och växelkursförändringar. Planeringen kommer därmed att delvis återgå till försvarsbeslutets ambition. Som framgår av betänkandet kan alla brister inom luftförsvaret tyvärr inte avhjälpas. Detsamma gäller bl. a. pansarvärnsförmågan hos arméstridskrafterna.

Det är väsentligt att tillgängliga resurser kommer till användning om det skulle behövas. Underrättelse- och beredskapsfrågor har därför mycket stor betydelse. Vissa beredskapsfrågor behandlar utskottet under punkt 4. Vi vill understryka vikten av att en ökad handlingsberedskap kommer att genomsyra hela vårt totalförsvaret och dess ledning.

2 Det militära försvarets fortsatta utveckling (punkt 2) — ubåtsskyddet

av Per Petersson (m), Gunnar Björk i Gävle (c), Göthe Knutson (m), Olle Aulin (m), Ulla Ekelund (c), Anita Bråkenhielm (m) och Eric Hägelmark (fp).

Ubåtsskyddet ställer numera stora krav. Medel ställs också till förfogande för en rad åtgärder. Det är angeläget att uppbyggnaden av ubåtsskyddet sker enligt en långsiktig plan. En sådan plan — en systemplan — kommer att upprättas. Vi vill understryka betydelsen av att minsta möjliga nackdelar uppkommer för invasionsförsvaret när man med begränsade resurser skall planera för åtgärder som närmast gäller gränskränkningar i fred.

En särskild insatsstyrka för ubåtsjakt kommer att organiseras. Partiöverenskommelsen och proposition 1983/84:112 har så stor positiv betydelse för skyddet mot ubåtar att vi inte har funnit tillräckliga skäl att i utskottet nu föra fram förslag att riksdagen skall uttala sig om tidsfaktorn för en andra insatsstyrka.

3 Det militära försvarets fortsatta utveckling (punkt 2) — översyn av försvarsforskningen

av Gunnar Björk i Gävle (c) och Ulla Ekelund (c).

För att kunna fylla sina uppgifter måste totalförsvaret ständigt anpassas till utvecklingen i omvärlden. Den snabba militärtekniska utvecklingen har därvid en särskild betydelse. Detta förhållande och den relativt långsamma omsättningstakten i den militära organisationen gör det nödvän-

digt med en långsiktig planering av försvarets förnyelse. Planeringen måste bygga på en omfattande uppföljning av utvecklingen i omvärlden och på Sveriges egen forskningsverksamhet.

Vi anser att denna uppföljning har brustit bl. a. vad gäller stormakternas utveckling av undervattensverksamhet. De upprepade ubåtsincidenterna visar att Sverige inte har haft förmågan att i tid upptäcka och dra slutsatser av den snabba teknologiska utvecklingen på detta område.

I betänkandet redovisas att försvarets forskningsanstalt, som underlag inför kommande försvarsbeslut, skall utarbeta en samlad syn på försvarsforskningens långsiktiga utveckling. Vi förutsätter att man härvid noga överväger hur även svårgripbara tekniska förändringar i framtiden skall kartläggas, följas och presenteras. Vi anser nämligen att en av förutsättningarna för att de säkerhetspolitiska målen skall kunna nås är att beslutsfattarna i tid får tillgång till information om betydelsefulla tekniska förändringar i vår omvärld.

4 Vissa frågor rörande försvarsindustrin (punkt 5) — robotindustrin

av Gunnar Björk i Gävle (c) och Ulla Ekelund (c).

Utskottet redovisar att överbefälhavaren skall ge sin syn på fortsatt robotanskaffning, som underlag för 1984 års försvarskommittés arbete. Genom de utredningar och överväganden som görs i denna process tillförs, enligt utskottet, allt bättre underlag för beslut om åtgärder.

Vi anser att det är viktigt att robotanskaffningen och robotindustrin ges en långsiktig inriktning. Det finns dock en risk att när man har gjort alla långsiktiga överväganden så har en betydande del av vår robotindustri försvunnit i brist på order. Samtidigt kan kompetensen att utveckla robotar ha minskat kraftigt. Vi anser därför att regeringen och industrin redan nu måste vidta åtgärder för att behålla Sveriges kapacitet att utveckla och tillverka robotar som är anpassade till våra speciella förhållanden. Vi anser att staten genom en bättre planering av beställningar kan bidra till en jämnare beläggning i robotindustrin. Från industrins sida krävs också åtgärder, inte minst i fråga om ökad samordning av resurserna. Det är också värdefullt om den svenska robotindustrin i vissa fall satsar egna medel för att utveckla svenska alternativ till utländska robotar för försvarsändamål.

5 Ekonomiska resurser för det militära försvaret (punkt 7) — automatikbegränsningen för år 1984

av Per Petersson (m), Gunnar Björk i Gävle (c), Göthe Knutson (m), Olle Aulin (m), Ulla Ekelund (c), Anita Bråkenhielm (m) och Eric Hägelmark (fp).

Hösten 1983 behandlade riksdagen frågan om utgiftsbegränsande åtgärder inom försvarsdepartementets verksamhetsområde (prop. 1983/84:40 bil. 2, FöU 7, rskr 88). De borgerliga partiernas representanter reserverade sig när utskottet tillstyrkte bifall till regeringens förslag om en begränsning året 1984 av priskompensationen för det militära försvaret och civilförsvaret. Med hänsyn till partiöverenskommelsen om bl. a. ekonomiska resurser för det militära försvaret har vi inte funnit tillräcklig anledning att i detta sammanhang gå emot att den beslutade begränsningen kan få betydelse för det militära försvarets utgiftsram under nästa budgetår.

Bilaga

Behandlas i betänkande	
utsk.	reserv.
hemst.	nr
p.:mom.	

Sammanställning av motionsyrkanden

Väckta under den allmänna motionstiden 1983

1982/83:727 av Anders Svärd (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen har anförts om behovet av ändamålsenliga utbildningsanordningar för hemvärnets strid i tät bebyggelse. 8:1

1982/83:1242 av Eric Hägelmark (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen har anförts om behovet av ändamålsenliga utbildningsanordningar för hemvärnets strid i tät bebyggelse. 8:1

1982/83:1795 av Thure Jadestig (s) och Maj-Lis Landberg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av ändamålsenliga utbildningsanordningar för hemvärdnet. 8:1

Väckta under den allmänna motionstiden 1984

1983/84:576 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkandena

2. att riksdagen beslutar att JAS-projektet snarast avbryts och hos regeringen hemställer om initiativ i enlighet härmed, 3:1

3. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till sammanslagningar av militära staber och civila och militära myndigheter i enlighet med vad som framförs i motionen, 2:3i

4. att riksdagen beslutar
a) att under punkten F 19. Reglering av prisstegringar för det militära försvaret avslå anslag om 1 800 000 000 kr. 8:16

1983/84:971 av Per Petersson m. fl. (m) såvitt gäller yrkandena

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bibehållande av den säkerhetspolitiska ambitionsnivå för det militära försvaret som lades fast i 1982 års försvarsbeslut, 2:1a

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att minst den ambitionsnivå för luftförsvaret som fastställdes i 1982 års försvarsbeslut ligger fast, 2:1a

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kvarvarande tre jaktdivisioner med J 35 Draken skall bibehållas till mitten av 1990-talet enligt gällande planering, 2:1a

Behandlas i betänkande
utsk. reserv.
hemst. nr
p.:mom.

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att försvarets förmåga att kunna möta invasion inte får tillåtas nedgå som en följd av nödvändig och angelägen skärpt beredskap mot bl. a. utbåtskränkningar, 2:1c
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att möjligheterna till ett snabbare uppsättande av en andra ubåts-skyddsstyrka bör prövas enligt vad som i motionen anförts, 2:1c
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en förnyad prövning av den långsiktiga uppbyggnaden av ubåts-skyddssystemet sker inom ramen för den kommande försvarsutredningen, 2:1c
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av en förbättrad beredskap inom såväl det militära försvaret som olika civila totalförsvarsmyndigheter. 4:2
- 1983/84:1179 av Eric Hägelmark (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att personalneddragningarna i Blekinge län inte bör bli större än vad som framgår av 1982 års försvarsbeslut. 2:3e
- 1983/84:1181 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om att ett program utarbetas för civilt utnyttjande av resurser som kan frigöras genom nedskärning av den militära produktionen och för att trygga sysselsättningen för de anställda. 5:1
- 1983/84:1561 av Lennart Brunander m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen uttalar sig för att de aktualiserade neddragningarna vid militärkommando Väst och vid helikopterflottiljen i Säve inte genomförs, utan att de föreslagna förändringarna bedöms i anslutning till den översyn som skall ske vad gäller armé- och flygförband och att man då beaktar de synpunkter som anförts i motionen. 2:3b
- 1983/84:1562 av Kerstin Ekman m. fl. (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om möjlighet för försvarets befäl att avgå ur aktiv tjänst "med årlig ersättning" från 55 års ålder. 2:4a
- 1983/84:1563 av Gunnar Hökmark m. fl. (m) vari yrkas
1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående inriktningen av Storstockholms försvar på kort sikt (1980-talet), 2:1g
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts angående särskilda studier av behoven på lång 2:1g

Behandlas i betänkande
utsk. reserv.
hemst. nr
p.:mom.

sikt för Storstockholms försvar inom ramen för perspektivplaneringen inför 1987 års försvarsbeslut.

1983/84:1564 av Sven-Erik Nordin m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en snabbare modernisering av hemvärnets beväpning. 8:2a

1983/84:1567 av Bengt-Ola Rytta m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen sägs om att upprustning av Rommehedslägre enligt tidigare riksdagsbeslut snarast kommer till stånd. 2:3a

1983/84:1568 av Ivar Virgin (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om ett system för tilldelning av terrängfordon till hemvärdet. 8:2b

1983/84:2027 av Mats Olsson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att vid erforderlig omorganisation inom försvaret särskild hänsyn tas till det svåra arbetsmarknadsläget i Blekinge. 2:3e

1983/84:2207 av Kerstin Ekman (fp) och Kenth Skårvik (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om grundutbildningen vid KA 4. 2:3b

1983/84:2209 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) såvitt gäller yrkandena
2. att riksdagen begär att regeringen redovisar konkreta förslag till besparingar i försvarets centrala myndigheter, HPG5, 2:2b

3. att riksdagen uttalar sig för att fredsorganisationen bör omfatta en försvarsmyndighet på län/landskap, 2:3c 2

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om personalorganisationen, 2:4a

5. att riksdagen uttalar sig för att försök med delad krigsförbandsövning bör genomföras med början 1984/85, 2:4b

6. att riksdagen begär att regeringen ser över principerna för markanskaffning i enlighet med motionen. 8:17

1983/84:2210 av Eric Hägelmark m. fl. (fp) vari yrkas att riksdagen begär sådan omläggning av totalförsvarets personalförsörjning att 2 000 värnpliktiga per år förs direkt till civilförsvaret. 2:1h 1

1983/84:2213 av Tage Sundkvist (c) och Larz Johansson (c) vari yrkas att riksdagen beslutar att arméflygskolan även fortsättningsvis skall vara förlagd till Nyköping. 2:3d

Behandlas i betänkande
utsk. reserv.
hemst. nr
p.:mom.

1983/84:2214 av Olle Svensson m. fl. (s, m, c, fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om möjligheter till samordning mellan fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen. 2:3h

1983/84:2215 av Bengt Wiklund m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts för att välja Härnösand som stationeringsort för en av de helikoptrar som nu tillförs marinen. 2:3f

1983/84:2216 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen uttalar sig för att gällande försvarsram skall ligga kvar men att kompensation — i efterskott för varje budgetår — ges för sådana valutakursförändringar som inte kan täckas in genom nuvarande priskompensationssystem, varigenom den i 1982 års försvarsbeslut avsedda försvarseffekten i allt väsentligt bör kunna bibehållas, 7:1

2. att riksdagen under innevarande riksmöte beslutar genomföra ytterligare indragningar i försvarets fredsorganisation motsvarande de förslag som stoppades i slutskedet inför 1982 års försvarsbeslut samt möjliga närliggande ytterligare besparingar i försvarets centrala myndigheter, 2:2a

3. att riksdagen med hänsyn till den statsfinansiella situationen i skrivelse till regeringen begär förslag till 1987 om de ytterligare nedläggningar av fredsförband som möjliggörs genom lägre födelsetal, 2:2c

4. att riksdagen med hänsyn till den statsfinansiella situationen i skrivelse till regeringen begär förslag till 1987 om ytterligare reduktioner i försvarets centrala myndigheter, 2:2b

5. att riksdagen beslutar att tre divisioner J 35 Draken behålls fram till den tidpunkt de kan ersättas med JAS, 2:1a

6. att riksdagen i skrivelse till regeringen ställer sig bakom vad som i motionen anförts om behovet av radarövervakning för luftförsvarets, havsövervakningens och befolkningsskyddets behov, 2:1a

7. att riksdagen i skrivelse till regeringen begär att studier startas för att till lägsta möjliga kostnad och med stor flexibilitet i fråga om personal och materiel söka tillgodose mesta möjliga av intentionerna i det nya bassystemet för flygstridskrafterna. 2:1b

Väckta med anledning av proposition 1983/84:112

1983/84:2750 av Kerstin Ekman m. fl. (fp, c) vari yrkas att riksdagen 2:3b

gen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts vad gäller lokal utbildning av marinens krigsorganisation vid västkusten samt behov av kontinuerlig incidentberedskap.

1983/84:2751 av Margareta Gard (m) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen skyndsamt utreder möjligheterna till en sammanläggning av fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen eller samordning av vissa delar inom enheterna. 2:3h

1983/84:2752 av Eric Hägelmark m. fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen i skrivelse till regeringen understryker möjligheten att genom förändringar i fredsorganisationen frigöra ytterligare medel till modernisering av arméns pansarvärnssystem, 2:1f

2. att riksdagen i skrivelse till regeringen påtalar att övergripande personalpolitik för försvaret även bör omfatta förändringar av vitsordssystemet och ökade möjligheter till förtida avgång för militär personal, 2:4a

3. att riksdagen i skrivelse till regeringen uttalar att ett överförande av fyra tunga helikoptrar från flygvapnet till ubåtsjaktuppgifter inom marinen bör ske vid så tidig tidpunkt som möjligt. 2:1d

1983/84:2753 av Lars Tobisson m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nödvändigheten av att i enlighet med 1982 års försvarsbeslut bibehålla en grundutbildningsbataljon vid MKV/KA 4. 2:3b

1983/84:2754 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen med ändring av proposition 1983/84:112 beslutar att de i propositionen föreslagna förändringarna av fredsorganisationen vid MKV/KA 4 m. m. avslås, 2:3b

2. att riksdagen med ändring av proposition 1983/84:112 beslutar att uttala sig för att JAS-projektet avbryts, 3:1

3. att riksdagen med ändring av proposition 1983/84:112 beslutar att uttala sig för att förslaget om att ge överbefälhavaren befogenhet att teckna kontrakt med frivilliga för viss tjänstgöring avslås, 4:1

4. att riksdagen med ändring av proposition 1983/84:112 beslutar att anslaget till det militära försvaret för budgetåret 1984/85 fastställs till 18 935 692 000 kr. 7:2

1983/84:2755 av Per-Ola Eriksson (c) vari yrkas

1. att riksdagen uttalar sig för att industrigruppen JAS åtaganden i Norrbotten skall gälla nettotillskott av sysselsättning, 3:2

2. att riksdagen uttalar sig för att utöver tidigare åtaganden an- 3:2

Behandlas i betänkande
 utsk. reserv.
 hemst. nr
 p.:mom.

strängningarna ökas att skapa ytterligare sysselsättning i Norrbotten genom JAS-gruppen.

1983/84:2756 av Kurt Hugosson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen vid sin behandling av proposition 1983/84:112 beslutar att den grundutbildningsbataljon som enligt 1982 års försvarsbeslut skall finnas vid MKV/KA 4 icke skall avvecklas. 2:3b

1983/84:2757 av Gunnar Björk i Gävle m. fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen begär att regeringen låter göra en översyn av försvarsforskningens verksamhet vad gäller kartläggning av tekniska förändringar i vår omvärld, 2:1e

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande svensk försvarsindustri, 5:1, 2

3. att riksdagen uttalar sig för att fredsorganisationen bör omfatta minst en försvarsmyndighet per län/landskap, 2:3c 2

4. att riksdagen begär att regeringen redovisar konkreta förslag till besparingar i försvarets centrala myndigheter, 2:2b

5. att riksdagen uttalar sig för att försvarsutredningen bör behandla frågan om fördelning av medel för den civila pilotutbildningen, 2:3g

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande utnyttjande av medel för byggnadsobjekt inom försvarets område. 7:4

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	1
SÄKERHETS- OCH FÖRSVARSPOLITIKEN	
Föredragande statsrådet	2
Utskottet	4
DET MILITÄRA FÖRSVARETS FORTSATTA UTVECKLING	
Föredragande statsrådet	6
Motioner	8
Utskottet	12
Krigsorganisationens utveckling m. m.	12
Besparingsprogrammet	16
Fredsorganisationens utveckling	18
Personalfrågor	24
Hemställan	27
JAS-PROJEKTET	
Föredragande statsrådet	29
Motioner	29
Utskottet	30
VISSA BEREDSKAPSFRÅGOR	
Föredragande statsrådet	31
Motioner	32
Utskottet	32
VISSA FRÅGOR RÖRANDE FÖRSVARINDUSTRIN	
Föredragande statsrådet	34
Motioner	35
Utskottet	35
RÖRLIG KREDIT FÖR DRIFTEN VID FÖRSVARSMAKTENS VERKSTÄDER, M. M.	
Föredragande statsrådet	37
Utskottet	37
EKONOMISKA RESURSER FÖR DET MILITÄRA FÖRSVA- RET	
Föredragande statsrådet	38
Motioner	40
Utskottet	41
ANSLAGSFRÅGOR FÖR DET MILITÄRA FÖRSVARET	
Motioner	44
Utskottet	45
ANSLAG TILL FLYGTEKNISKA FÖRSÖKSANSTALTEN	
Föredragande statsrådet	49
Utskottet	49

RESERVATIONER

1 Det militära försvarets fortsatta utveckling (punkt 2) (fp)	51
2 Det militära försvarets fortsatta utveckling (punkt 2) (c)	51

SÄRSKILDA YTTRANDE

1 Det militära försvarets fortsatta utveckling (punkt 2) — krigsorganisationens utveckling m. m. (m)	52
2 Det militära försvarets fortsatta utveckling (punkt 2) — ubåtskyddet (m, c, fp)	53
3 Det militära försvarets fortsatta utveckling (punkt 2) — översyn av försvarsforskningen (c)	53
4 Vissa frågor rörande försvarsindustrin (punkt 5) — robotindustrin (c)	54
5 Ekonomiska resurser för det militära försvaret (punkt 7) — automatikbegränsningen för år 1984 (m, c, fp)	54
BILAGA	56

